

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

במסיבת סיום הש"ס

וסעודת הילולא של הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע

נ"ט שבט תשט"ז (חלק א)

מוצש"ק משפטים שקלים

זה יתנו כל העבר על הפקדים

- דקדוק לשון המשנה: כל כהן ששוקל 'אינו חוטא', או כל כהן שאינו שוקל 'חוטא' • קדושת יו"ט: זכור את אשר עשה 'לך' עמלק, שתהיה 'לעצמך' • קדושת יו"ט: אשר יצוה את בניו ואת ביתו 'אחריו', לילך רק אחר דרך האבות, ולא בדעת עצמו • ייטב לב: מתוך שלא לשמה בא לשמה, דבאמצע המעשה מכון גם לשמה • השקלים והכלאים מורים על האחדות עם דורות הקודמים, ושלא לעשות שלום עם הרשעים • בימי הקץ שבו בתשובה מפחד הגזירה, ולבסוף קבלו התורה מאהבה גמורה • רמב"ם: איש ישראל כשעושה מצוה אף בכפיה, עושה ברצון גמור. ומ"מ בבעל חוטא גדול יתכן שימנעו ממנו הבחירה והרצון טוב • משה רבינו מסייע בכל דור להכניע כוחות עמלק • המחזיקים בדרכי האבות, יזכו לתשובה שלימה בעת הגאולה בכח השפעתו של משה •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ו לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע Copyright ©

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס שנ (חלק א) 18 מינוט מתוך 43) **אביסל קלאר** ★ ★ ★ ★

לשון קדשו:

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 2 → 2 → 6 → 16.5

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך **350** פאר די **רעקארדינג** פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

♦ ברכת מזל טוב ♦

הר"ר **מרדכי רובין** הי"ו

לאירוסים בתו - עב"ג החתן ברוך **אברהם נ"י**
בן הר"ר **משה שלמה קאליש** הי"ו

הר"ר **שלום יחזקאל ווידער** הי"ו

לאירוסים נכדתו - בת חתנו הר"ר **יואל טייטלבוים** הי"ו
חתן **ישכר בער** בן הר"ר **משה יחזקאל יאקאבאוויטש** הי"ו

הר"ר **ישראל אברהם יצחק לעפקאוויטש** הי"ו

לאירוסים בתו - עב"ג החתן **שמעון נ"י**
הר"ר **הערישל פישער** הי"ו

הר"ר **חיים שרגא מיינער** הי"ו

לנישואים בנו חתן **זאב נ"י** - עב"ג בת
הר"ר **יצחק אייזיק יואל בערגער** הי"ו

♦ וְהֵם יַעֲלוּ לְזַכָּרוֹן ♦

הרב החסיד, נודע לתהלה, היה דבוק מאוד
ברביו ובמשנתו, ורגיל בספריו ובלשון קדשו

רבי **נפתלי צבי ז"ל גאלדבערגער**

ב"ר **אברהם אבא ז"ל**
נפטר כ"ז שבט תשפ"ג

הרב החסיד, רחום ומוקיר רבנו, צהלתו בפניו,
עסק בספרי חסידות, ותפלתו היתה בחמימות הלב

רבי **שמואל הלוי ז"ל קרוים**

ב"ר **זיידא ישראל חיים ז"ל**
היה דבק ומקושר בכל נימי נפשו למען רביה"ק וז"ע ובתורתו
נפטר ל' שבט, א' דר"ח אדר א', תשע"ט

אשה ריאת ה' והכמת לב, צנועה למופת, בעלת חסד ורחמים, עסקה
בביקור חולים וחסד של אמת, עזרה לבעלה בהריבצת התורה ובניהול
המוסדות הקדושים ומחנות רב טוב לעשות רצון צדיק רביה"ק וז"ע

מרת **שעניא ע"ה ראזענבערג**

ב"ר **יחזקאל שרגא ז"ל**

אשת הרה"ג החסיד ר' **יהודא הכהן ז"ל**

נפטרה כ"ז שבט תשפ"ב

האשה החשובה מרת

פינא ע"ה מארק

ב"ר **חיים שלום ז"ל**
אשת הרב **יהודה צבי ז"ל**
נפטרה ל' שבט תשס"ט

הרב החסיד רבי

ישי ז"ל בוכנינגער

ב"ר **חוקית פייבל ז"ל**
נפטר א' אדר א' תש"ס

הרב החסיד רבי

משה אליהו ז"ל עסטרייכער

ב"ר **חיים אהרן ז"ל**
נפטר כ"ח שבט תשס"ט

האשה החשובה מרת

שרה נעמיא ע"ה שווארמין

ב"ר **קלונימוס יהושע ז"ל**
אשת הרה"ח ר' **יצחק דוד הכהן ז"ל**
נפטרה כ"ט שבט תשע"ז

האשה החשובה מרת

רחל ע"ה זאבעל

ב"ר **שלמה הכהן ז"ל הי"ד**
אשת הרה"ח ר' **דוד ז"ל**
נפטרה כ"ב שבט תשע"ב

הרה"ח רבי **משה אפרים ב"ר ארי' ז"ל הערשקאוויטש** - וזנתו מרת **שפרה יענטא** ע"ה ב"ר **משה יודא ז"ל**

מרת **חיה דבורה ע"ה ב"ר מאיר ז"ל וויזשניצא**

KolSatmar.com

קושיזות ודקדוקים בפרשת שקלים

קושיא ו

בגמרא: גלוי וידוע לפני ה' שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו. וצריך ביאור. אויף פרשת שקלים זאגט די גמרא*, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא שקליהם לשקליו, והיינו דתנן (שקלים א, א) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. (ו) (וצריך ביאור) וואס איז דאס ענין, [אז] איבערדעם (הקדים הקב"ה שיתנו ישראל שקלים, לפי שעתיד המן לשקול שקלים) ..

יא

קושיא ז – מתוך הדרוש

(ז) וגם צריך ביאור ההמשך במה שמסיים שם הגמרא, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים]. (התירוץ בדברי רבינו, באות קכב)

יב

קושיא ח

במדרש: בפרשת שקלים אמר משה משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, בכל שנה ושנה כשקוראין אותה, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. וצריך ביאור למה נתיירא משה דוקא בפרשת שקלים ס'איז ידוע די קש"א [על הא דאיתא במדרש²], משה רבינו הא"ט געזאגט [כשהגיע לפרשת שקלים, שמא] משמת אין אני נזכר. הא"ט הקדוש ברוך הוא געזאגט, [בכל שנה ושנה] ווען מ'ליינט פרשת שקלים [איז] אתה עומד וזוקף את ראשך. (ח) (וצריך ביאור) פארוואס הא"ט ער עפעס דעמאלטס [בפרשת שקלים] געמיינט [אז] שמא משמת אין אני נזכר.

יג

קושיא ט

וגם מהו התשובה שהשיב לו, דבפרשת שקלים הוא זוקף את ראשו (ט) און דערנאך [גם התשובה צריך ביאור, וואס] גאָר פאָרקערט, הקדוש ברוך הוא הא"ט אים גאָר געענטפערט אז דעמאלטס הערשט [איז] אתה עומד וזוקף את ראשך, ביי פרשת שקלים.

יד

קושיא י – מתוך הדרוש

(י) [בפסוק זה יתנו כל העבר על הפקדים, דרשו חכו"ל כל העבר על הפקדים, כל העבר גמא יתנו]. וצריך ביאור להבין שייכות ענין קריעת ים סוף לנתינת מחצית השקל]. (הקושיא בדברי רבינו, באות עט)

* בגמרא מגילה (יג:): אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן (שקלים פ"א, מ"א) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים [פירש"י: בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש. ועל הכלאים שגדלו הזרעים קצת, וניצן ניכר, ועוקרין אותן משדותיהן בהכרות בית דין].

² בתנחומא כי תשא (סימן ג): משה למד תורה לישראל והדריך למצות ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת ובכל חודש וחדש ובכל מועד, והם מזכירים אותו בכל פרשה ופרשה. ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך, מנין ממה שקראו בענין, וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש, שא את ראש לא נאמר, אלא כי תשא.

טו

קושיא יא – מתוך הדרוש

[במשנה דשקלים (א, ד) איכא פלוגתא אם גם הכהנים חייבין ומותרין לתת מחצית השקל, או לא. ואיתא שם הלשון כך, אמר רבי יהודה, העיד בן בוקרי בבינה, כל בהן ששוקל אינו חוטא ופירש בקרבן העדה, ואע"פ שאינו חייב לשקול, וסלקא דעתך אמינא אם שוקל נמצא קרבן ציבור קרב משל יחיד, קמ"ל דאינו חוטא לפי שהוא מוסר לציבור לגמרי]. אָמַר לו רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, לֹא כִּי אֵלֶּא כֹּל בְּהֵן שְׂאִינִי שׁוֹקֵל חוּטָא. (יא) ולבאורה יש להבין למה נקטו הלשון 'חוטא' או 'אינו חוטא' דייקא, דהיה ראוי שיאמר הבהן 'צריך' לשקול, או 'אינו צריך' לשקול. וכמו בכל ששה סדרי משנה נאמר בסתם אם הוא אסור או מותר, או חייב ופטור, וזה מובן מאליו שאם עושין מה שאסור, או שאין עושין מה שמחוייב, אזי הוא חוטא, ואם עושין מה שמותר אינו חוטא. והכי נמי הוה ליה למימר צריך או אין צריך, ולמה שינה התנא לשונו לומר שהוא חוטא או אינו חוטא].

הקדמה ליישוב הקושיא

כ

בקדושת יו"ט דקדק בלשון הפסוק זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ, מהו הכוונה בתיבת 'לָךְ'?

דער טאַטע זכרוננו לברכה זאָגט אין קדושת יום טוב², [בביאור הפסוק] זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ (תצא כה, יז).
פרעגט ער די קשׂיא, זאָל ער זאָגן [רק] זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עֲמָלֶךְ, וואָס איז דער 'לָךְ'.

² בקדושת יום טוב לפרשת זכור (ד"ה זכור [השלישי]): זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ. תיבת 'לָךְ' היא לכאורה כמיות. ○ ובפרשת בשלח כתיב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְגו' וַיֵּצֵא הֶלְחֶם בְּעֲמָלֶךְ מִקָּח אֲנֹכִי נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה וְגו'. ○ יתבאר, כי הנה כתבו בספרים הקדושים הדעיקר הוא להאמין אמונת אומן באלקי עולם יתברך מצד הקבלה מאבותינו ואבות אבותינו, כי דרך הַמִּקָּר הוא מסוכן וכו'. [עיי"ש שהאריך, וסיים] זאת תורת העולה הדעיקר הוא רק לילך בדרכי אבותינו, ושלל לשנות כלל מדרכם, ומרגלא בפומיהו דחכמים לומר 'הַקִּדְשׁ' אסור מן התורה (קידושין לח:). ○ וזה נראה לי ביאור הכתוב כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא וְגו' 'אַחֲרָיו' וְשִׁמְרוּ דִּרְךָ ה', יִרְצֶה שִׁיעוּזָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ ה' אַחֲרֵי הַקְּבִלָה שֶׁבָּלְנוּ מִמֶּנּוּ. ולא כמו עתה אשר חרשים מקרוב באו וילכו ויסירו אחר הוראת שְׂכָלָם, בדרך לא שערום אבותיהם, ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם. ○ והכלל לזה, שכל יחזיק עצמו לאיש שְׂכָל בלבדו, שידמה בעיניו שהוא בְּשָׂכְלוּ מִבֵּין הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר, ואינו צריך ללכת בעקבי האבות הזקנים. ואסור לשנות ממנהגם ומדרכם, אפילו זיו כלשהו כחוט השערה. ואף אם ידמה לך על פי שכלך שאם תלך בדרכי אבותיך יזיק לך לפרנסתך וכדומה, צריך אתה לדעת שפרנסתך וכל הדברים לאו בשכלך תליא, כי ישראל הם למעלה מן השכל והטבע והמזל.

והנה כבר נתבאר לנו שעמלק רצה דוקא להשריש בלבן של ישראל שהם נתונים תחת הטבע והשכל והמזל. וזהו שאמר זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ, דהיינו שעשה לָךְ, להשריש בלבבך שאתה בלבדך איש שְׂכָל בעצמו, כדי שתתנהג על פי שְׂכָלְךָ, המורה אף היפך מדרכ אבותינו שהוא דרך תורתנו הקדושה, כי הוא רצה להביא בדעתם שהם נתונים תחת השכל והטבע, ולכן צריכים להתנהג על פי השכל. ולזה באה הצוואה תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עֲמָלֶךְ, שתמחה את זכרו במה שהוא רצה להשריש בלבבך שאתה נתון תחת המערכה שהיא הטבע והמזל, ועל זה לא תִּשְׁכַּח למחות את זכרו, ותדע כי ישראל קדושים הם למעלה מן הטבע ולמעלה מן המזל, ואין לנו אלא דרך אבותינו ואבות אבותינו. ○ והנה איתא במדרש (פסיקתא רבתי פ"ב, והובא להלן) על הפסוק אֲנֹכִי נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה, 'אֲנִי' לא נאמר אלא 'אֲנֹכִי', וזהו התורה שהיא אֲנֹכִי ה' וְגו'. ראש זה האבות, שנאמר (כלק כג, ט) כִּי מֵרָאשׁ צְרִים אָרָאָנוּ. הַגִּבְעָה אלו האמהות, שנאמר (שם) וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרָנָה, עד כאן. ועל פי זה יש לפרש מקרא זה לפי דרכינו, דעיקר הוא רק לילך בדרכי אבות היפוך דעת עמלק ימח שמו, וזה וַיֵּצֵא הֶלְחֶם בְּעֲמָלֶךְ, כי מִקָּח, היינו יש מחר שהוא לאחר זמן, ורוצה לומר ברבות הימים בדורות הבאים, שרוצים לילך בעוונותינו הרבים בדרך חדש היפך התורה הקדושה, שרפו ידיהם מן התורה אז. וְאֲנֹכִי היינו התורה נֶצֶב רק על ראש הַגִּבְעָה, היינו על האבות והאמהות. וְרָמַז בזה שלאחר זמן בדורותינו עתה, יצטרכו רק לידע היפך דעת עמלק, שהתורה הקדושה יש לה קיום ומצב רק אם הוא בדרך האבות והאמהות.

כא

גם להבין הפסוק מִחֹר אֲנֹכִי נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה

[גם כתב לפרש הכתוב] **צֵא הַלֶּחֶם בַּעֲמֶלֶק מִחֹר אֲנֹכִי נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה** (בשלח יז, ט).

כב

גם דקדק בפסוק הנאמר באברהם **אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ 'אַחֲרָיו' וְשָׁמְרוּ דִרְפָּה ה'.** דמיון הכוונה בתיבת 'אַחֲרָיו' [ולבאר כל זה מקדים שם וואָס] דער פֿסוק זאָגט, - אַ 'חֲדוּשׁ פֿון אַ דְּיוק' זאָגט ער, - ס'שטייט ביי אברהם אבינו (וירא יח, יט), **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ 'אַחֲרָיו', וְשָׁמְרוּ דִרְפָּה ה'.** [ולכאורה היה ראוי לומר רק] **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ,** זאָל ער גראַד זאָגן [וְשָׁמְרוּ דִרְפָּה ה', ומובן מאליי כי] **אוּדאִי 'אַחֲרָיו', נו אוּדאִי נִישׁט 'פֿאַר' אִים.** [ונמצא דלכאורה] דער 'אַחֲרָיו' איז דאָךְ איבעריג, אינגאנצן איבעריג, [והיה סגי לומר רק] **לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו.**

כג

וביאר דהנה כלל גדול הוא שאין לילך אחר דעת עצמו, רק אחר מה שהורונו אבותינו ורבותינו בקבלה מדור דור **הָאָט דער טאַטע זכורנו לברכה געזאָגט:**

וואָס איז דער כָּלל, אַז מ'זאָל וויסן אַז מ'גייט נישט אַרויס פונעם דִרְפָּה הָאָמֶת. לעולם, אַז מ'הייבט אָן צו גיין מיטן אייגענעם שְׂכָל, מיט די אייגענע 'אויפפאַסונג', מ'זאָגט היצט איז אַנדערש ווי ס'איז געווען, אַזוי ווי דער דִרְפָּה איז [שאומרים נשתנו העתים], מ'ריקט זיך אַוועק פון פריערדיגן דִרְפָּה פון די עלטערן, און פון אונזערע רבִּי'ס, מ'זאָגט 'היצט איז אַנדערש', מיטן אייגענעם שְׂכָל, דאָס איז די גרעסטע ספָּנה, קען מען דאָך אַריינפאלן.

[ווייל] **דאָס פריערדיגע איז מְקוּבָּל דוֹר אַחֵר דוֹר,** אפילו ביז צו מִשָּׁה רַבִּינוֹן, [און] אַזוי כְּסֻדָּר [מדור לדור. ומילא] דעס איז דער כָּלל גָּדוֹל, אַז מ'ווייסט אַז מ'דאַרף נאָכגיין נאָך די 'פריערדיגע', און דו ביסט נישט קיין בִּנְיָן בְּמָה לַעֲצֹמֹי, אַז דו ווילסט אָנהייבן ניי.

כד

ולוה נאמר **אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ 'אַחֲרָיו',** שוה גופא היה הציווי שילכו 'אחרי' ואחר מסורת ודרך האבות, ולא אחר דעת עצמם

[וזהו שנאמר באברהם] **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ,** ער וועט זיי 'אַנזאָגן' אַז זיי זאָלן זיין 'אַחֲרָיו', זיי זאָלן זיין 'נאָך אִים'. דעס איז גענוג [אזהרה], דעס איינע [ציווי, אַז] ער וועט אַנזאָגן אַז זיי זאָלן זיין 'אַחֲרָיו', 'נאָך אִים, [און] קיין 'נייעס' זאָלסטו דיר נישט זוכן⁷.

⁷ מלשון הגמרא בחגיגה (כב): דתניא אמר רבי יוסי, מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה בְּמָה לַעֲצֹמֹי, ושורף פרה אדומה לעצמו וכו'.

⁸ ועיין בזה גם בקדושת יום טוב לסוכות (אות יב): **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ 'אַחֲרָיו' וכו'.** יש לרמוז על דרך צחות, דלעיל כתיב (לך יו, א) **הַתְּהַלֵּךְ 'לִפְנֵי' וְהָיָה תָמִים,** דעינינו הוראות בעוה"ר בזמן הזה, אלה הרשעים אשר עזבו דרך אבותינו הקדושים וימאנו ללכת בעקבותם, אולם יבחרו להם דרך חדש לא שערום אבותינו, וחכמים הם בעיניהם, ומענה בפיהם כי הם צריכים לילך 'לפנים' ולא לאחור, ויצערו 'קדימה' לרוח הנת והזמן החדש, עפרא לפיהם ורוח תְּשָׁאם. כי באמת, דרך האמת היא שנלך בעקבות אבותינו הקדושים, כאשר הורו לנו במעשיהם הטובים ובמנהגים קדושים אנהנו צריכים ללכת 'אחריהם' בכל ענינים, ולא לשנות אפילו זיז כלשהו, ואז יהיה טוב לנו ולבנינו אחרינו עד עולם. ○ אולם כל זה הוא לדורות שאחרי אברהם אבינו ע"ה, שפיר צריכים לילך אחר מעשי אבותיהם הקדושים, זרע אברהם יצחק ויעקב. משא"כ אברהם אבינו ע"ה בעצמו, שהיה בן תרח, אצלו לא היה שייך שילך אחרי מעשה אבותיו חס ושלום, אדרבה הוא היה צריך ללכת 'לפנים', לִפְנֵי ה', ולא יביט מאחוריו רוצה לומר מעשה אבותיו, כמ"ל האמר המגיד (בהגדה של פסח) מִתְחַלֵּה עוֹבְדֵי

וואברהם היה מצוה לבני ביתו) זאָלסט וויסן: אַז דו זאָגסט שוין אַנדערש, היצט איז ניי, דאָס איז אַ ספּנה.

[נאָר] זאָלסט וויסן אַז מ'דאַרף 'נאַכצוגיין', 'נאָך' דעם דָרף פון די פריערדיגע¹.

כה

ופיתוי עמלק הוא על ההיפוך, ולזה נאמר וְכֹדֶר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ, שרצה שתלך לָךְ בפני עצמך, ולא אחר האבות מיט דעם טייטשט ער זכור אַת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ, עֲמָלֶךָ האָט אויך געוואָלט איינרעדן [אז] 'לָךְ', דו ביסט אַ מענטש 'פאַר דיר', דעס געטועכץ איז דיינס, דאָס דייניגע, ער האָט געוואָלט מאַכן טאַקע 'פאַר דיר', אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ, 'דאָס' זוך דיר, זאָלסט נישט גיין פּרעגן [נאָך דעם דרך האבות].

כו

ומושה רבינו נלחם עם עמלק, והוא מלחמה לדורות, ולזה אמר מִקֹּדֶר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ, 'אָנְכִי' היא התורה, הוא נצב ועומד, עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה, 'ראש' אלו האבות, 'הַגִּבְעָה' אלו האמהות, וכדכתיב כי 'מֵרֹאשׁ' צִירִים אָרָאנוּ 'מִגִּבְעוֹת' אֲשֶׁר־נו

[וזהו ג"כ מה שאמר משה] צֵא הַלָּחֶם בַּעֲמָלֶךָ מִחֵר אָנְכִי נֹצֵב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה.

ס'שטייט, דער מדרש זאָגט, 'ס'שטייט 'אָנְכִי' נישט 'אָנְי', אָנְכִי מיינט די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, [שהתחילה בעשרת הדברות] 'אָנְכִי' ה' אֱלֹקֶיךָ (יתרו כ. ב). עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה, [זה זכות

עבֹדָה זָרָה וכו'] וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם וכו'. ○ לכן אמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה הַתְּהִלָּה לְפָנַי וְהִיא תָמִיד, 'לְפָנַי' דייקא, אבל לא 'אַחֲרַי' מעשה אבותיו. אבל באברהם אבינו ע"ה כתיב כי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו דייקא, שלהם יצוה רק לילך 'אַחֲרַי' אבותיהם הקדושים, ולא 'לְפָנַי', כמו בעוה"ר במעשה הדור הזה אשר יקללו אורחותם, אָךְ יֵאָחֲזוּ בְּדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיהֶם וּלְלַכֵּת 'אַחֲרֵיהֶם', ואז טוב להם, והבן.

¹ ועיין בס"ג שבת חוה"מ פסח תשט"ז [לשון קדשו קונטרס קפו, אות צב] שחזר שם רבינו על ענין זה, והוסיף ביאור בזה, וז"ל שם: איך האָב דאָס פאַריגע מאָל אָנְכִי געזאָגט (במז"ש שקלים) וואָס דער טאַטע זכורנו לברכה זאָגט אין קדושת יום טוב, ס'העט גענוג געווען [שיאמר] כי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו דָּרָךְ ה', וואָס איז דער 'אַחֲרָיו'. ○ נאָר ער איז מדיק [כי אברהם צוה את בניו ואת ביתו] אַז זיי זאָלן זיין 'אַחֲרָיו', אַז זיי זאָלן זיך נישט רירן [פון זיין דרך], זיי זאָלן נאָר נאָכגיין 'נאָך אים'. נישט [אז] מ'זאָל מְחַדֵּשׁ זיין 'נייעס', [אזוי ווי] מ'מיינט ס'איז 'היצט' אַנדערש, [און מ'ויל גיין] מיט 'אייגענע' דרכים. נאָר 'אַחֲרָיו'.

הגם ס'איז געווען אַן אַנדערע מִדָּה [בעבודת ה' אצל כל אחד מהאבות, וכמבואר בספרים כי] יִצְחָק אבינו איז אַנדערש געווען [נשעבד את ה' במדת 'הגבורה'], און יעקב אבינו אַן אַנדערע מדה [מדת 'תפארת', ואברהם במדת 'החסד']. אָבער די שְׁרָשִׁים וואָס ס'איז נוגע, הן אין אידישקייט, אין קיום התורה והמצוות, און [הן] אין יִתְאָת ה' וְאֶהְיֶה יִתְבָּרָךְ שְׁמוֹ, די שְׁרָשִׁים [ויסודות] זענען אַלע די זעלבע שְׁרָשִׁים, איז דער געווען דאָס זעלבע. זיי האָבן געדרינט דעם באַשפּעפּער מיט אַן אַנדערע 'בחינה', אָבער אַלץ די זעלבע 'עבֹדָה'.

נאָר איינער איז געווען וואָס ער האָט נישט געהאַט קיין שום רִבּוּץ [והוא 'אברהם אבינו']. אַזוי שטייט אַרױס אין מדרש (בראשית רבה סא, א), אברהם אבינו מֵהֵיכָן יָדַע את התורה, לא היה לו רִב, ער האָט נישט געהאַט קיין רִבּוּץ, אלא שני כליות נובעות לו חכמה. שטייט אַרױס [אז] אברהם אבינו האָט נישט געהאַט קיין רִבּוּץ, שטייט ביי אים בפרטיות שטייט [אזוי] אַרױס אין מדרש. ○ וואָרן לעולם איז דאָך טאַקע נישט געווען פריער [כדוגמת אברהם אבינו, וכדכתיב] (יחזקאל לג, כד) אֶחָד זָהָ אֶבְרָהָם. הגם ס'שטייט (רש"י נח ז, ב) נָח לָמַד תּוֹרָה, אָבער נישט די בחינה [ווי אברהם אבינו], מקיים צו זיין כל התורה כולה [און] אפילו עירוב תבשילין [וימא כח. ג]. דאָס איז נאָכנישט געווען. [און] הגם אדם הראשון האָט געלערנט תורה [פרקי דרבי אליעזר פרק יא, ווהר מקץ קצט], אָבער אַזוי ווייט [מיט] אַ הִתְגַּלּוּת, איז אברהם אבינו געווען דער ערשטער. ○ עַל כֵּל פִּנִּים, אברהם אבינו ער איז געווען אַלִּין, ער איז געווען דער ערשטער אַין לו רִב. אָבער יִצְחָק אבינו האָט שוין געהאַט אַ רִבּוּץ, ער האָט שוין געלערנט ביים פאָטער, און יעקב אבינו איז דאָך געווען ביי ביידע [אברהם ויצחק]. ○ הגם ס'איז אַ חידוש לעולם, וואָס ס'שטייט - דער מדרש זאָגט - אַין לו רִב. [שהרי] ס'איז דאָך געווען [בימי דער] בית מדרשו של שָׁם וְעָבָר, [און] אפשר איז ער אַהֲרָי געגאנגען. וכמו שמצינו כי] יִצְחָק אבינו האָט דאָך אויך געשיקט [את יעקב] אַהֲרָי לערנען. נאָר אפשר קאָן זיין, ער האָט פּעסע געהאַט אַזעלכע זאכן וואָס ס'איז נישט געווען בִּבְיָתָא שָׁם וְעָבָר, אַזעלכע עֲנִינִים מיט אַזעלכע זִהֲרִית און אַזעלכע חֲלָקִי תּוֹרָה איז געווען ביי אברהם אבינו וואָס ס'איז אַין לו רִב, [נאָר] ס'איז געווען אַ 'נייעס'. [על כל פנים] איז ער געווען דער איינער [שלמד תורה בעצמו, בלא אב או רב].

¹ בפסיקתא רבתי (פרשה יב): דבר אחר אָנְכִי נֹצֵב, אין כתיב כאן 'אָנְי' אלא 'אָנְכִי', בזכות אָנְכִי, בזכות התורה. נֹצֵב, בזכות הדינים, דכתיב (ישעי' ג, יג) רֹאשׁ זִכְרוֹת הָאֲבוֹת, 'ראש' צִירִים אָרָאנוּ. הַגִּבְעָה אלו האמהות,

אבות ואמהות, שנאמר [בלק כג, ט] פי 'מראש' צרים אראנו וּמַגְבְּעוֹת' אֲשׁוּרְנוּ. אַזּוּי שְׁטִיט אין מדרש.

איבערדעם זאגט ער [בקדושת יום טוב], ער האָט געזאָגט - משה רבינו - צא הִלָּחם בַּעֲמָלֶק 'מִחָר', יש 'מִחָר' שהוא לְאַחַר זְמַן^ח, [והכוונה כן] אפילו שפעטער לְאַחַר זְמַן, זאָל זיין 'אָנְכִי' נֶצֶב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה, זאָל זיין [העמדת דרך התורה רק] עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה [שהם האבות ואמהות], אויף די פריערדיגע געבויעט.

אַזּוּי שְׁטִיט אין קדושת יום טוב.
זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

עה

הקדמה לישוב הקושיות בפרשת שקלים

ביאור מהייטב לב - במאמר הנמרא: מתוך שלא לשמה בא לשמה

בייטב לב מבאר הנמרא מתוך שלא לשמה בא לשמה, דהכוונה ששניהם הם בזמן אחד

נאָר לאָמיר זען, אין די בחינה פון [לעולם יעסוק בתורה ומצות אפילו] שלא לשמה, [ווייל] מתוך שלא לשמה בא לשמה, איז דאָ נאָך אַ בְּחִינָה^ט, ס'קאָן זיין זיי זענען גאָר מְקוּשָׁר ביידע [בחינות אף בזמן אחד, שלא לשמה ולשמה].
דער זיידע זכרוננו לברכה זאָגט עס [שוין] אין ייטב לב^י, און ס'איז אַן אַמֶּת גָּמור.

עו

דהנה מבואר ברמב"ם בטעם שאמרו דגט מעושה בישראל כשר, וסגי בשכופין אותו עד שיאמר רוצה אני. כי באמת כל איש ישראל רוצה לקיים מצות ה', ואף מי שיצרו מעכו, מכל מקום אם לבסוף עושה המצוה ואפילו ע"י כפייה, הוא מסכים לעשותו ברצון גמור

וואָרן דער רמב"ם זאָגט^א [דלכן אמרו]^א גַּט מְעוּשָׁה, בִּישְׂרָאֵל כָּשֵׁר, בַּעֲבוּרֵם פִּסּוּל, [און] ער שטעלט אַ הִלָּכָה דערויף [אף להתיר אשת איש בזה. ווייל] אַ אִיד, ווען מ'נייט אים^ב [צו טון אַ מְצוּהָ], אפילו ס'איז עַל יְדֵי כְפִיָּה, [אָבער] ווען ער טוט שוין, ווען ער טוט שוין מיינט ער שוין לְשֵׁם שְׁמַיִם.

שנאמר 'ומגבעות' אֲשׁוּרְנוּ וכו'.

^ח כמבואר במכילתא בא (פרשה יח) ובתנחומא בא (סימן ג): וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מָחָר (בא יג, יד). יש מִחָר שהוא עכשיו, ויש מִחָר לאחר זמן. כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֶה, הרי מִחָר לאחר זמן. לְמָחָר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה (ווארא ח, יט) הרי מִחָר עכשיו וכו'. [וכן הוא ברש"י (בא שם). ואתחנן ו, כ].

^ט מלבד פירוש הראשון שביאר רבינו בזה לעיל בהדרוש (בהשיך לחלק ב' של הקונטרס).

^י ברמב"ם (גירושין ב, כ): מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו, ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני וכו' ויכתוב הגט, והוא גט כשר וכו'. ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב וכו', הרי זה גט פסול. ◦ ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל. שאין אומרים אנוס, אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו, כגון מי שהוכה עד שִׁמְכָר או נָתַן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש 'לרצונו' וכו'. ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין, אינו גט אף על פי שאמר בגוים רוצה אני, ואמר לישראל קְתָבוּ וְחַתְמוּ, הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והגוים אנסוהו, אינו גט.

^א במשנה גיטין (פח:): גַּט מְעוּשָׁה [פירש"י: בחזקה], בישראל כשר, ובעובדי כוכבים פסול, ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עֲשֵׂה מה שישאל אומרים לך, וכשר. [ועיי"ש בגמרא].

^ב פירוש: שכופין אותו.

עז

והו' שאמרו דלעולם יעסוק בתורה ומצות אפילו שלא לשמה, והטעם כי מתוך שלא לשמה, היינו באמצע העשייה של שלא לשמה, לאחר שכבר הסיר המונע, בא בתוכו גם כוונה לשמה

זאגט ער²¹ [בייטב לב, וזהו שאמרו] מ'זאל לערנען אפילו שלא לשמה, [ווייל] מתוך שלא לשמה, אז ער האט שוין געלערנט, אפילו שלא לשמה, איז שוין בא לשמה. ווארן ער איז דאך נישט ארגער ווי ווען מ'נייט אים [בכפיה. ועל כן גם בעוסק שלא לשמה, הי' סוף סוף] אז דעם האט אים געברענגט דערצו [שהוא עוסק למעשה בתורה ומצות], ממילא איז שוין מתוך שלא לשמה בא לשמה'. [עד כאן דברי הייטב לב].

עח

ומכל מקום גם לזה צריך סיעקא דשמיא, דלפעמים יתכן שאם הוא בעל חוטא גדול, מסירן ממנו הבחירה והרצון. וכעין שכתב הרמב"ם בחיווק לב פרעה וכדומה, וזוהו מכלל העונש על מה שחטא מקודם, מה שמנעו ממנו הבחירה לשוב נאָר צו דעם דאָרף מען אויכעט [סיעקא דשמיא, שהרי] ס'איז פאַרהאַנדן חלילה, – [וכעין] ווי דער רמב"ם זאגט²² [אז] ס'איז אַ עונש חלילה [וואָס] מ'נעמט גאָר צי די

²¹ עיין באורך בייטב לב פרשת בחקותי, ופרשת ראה (אות יב). ועיין עוד שם בפרשת האזינו (אות יא) ובפרשת תרומה (אות ב), ועוד. וז"ל שם בפרשת בחקותי: ויתבאר בהקדם הא דאיתא בפרק קמא דראש השנה אהא דְכוּרֶשׁ החמין, דאמר (עורא ג, י) דִּי לְהוֹן מְהֻקְרָבִין נִיחֻזְחִין וגו' ומצלן לְחַיִּי מִלְכָּא [ונבונות], ופרין מהא דחניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, ומשני כאן בישראל כאן באומות העולם, עיין רש"י. והקשו התוספות (שם ד"ה בשביל) מהא דתנן (אבות א, א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ונלחצו מאוד, ועיין בתוספות יום טוב (אבות שם). עוד יש לדקדק על אומר 'האומר' סלע זו לצדקה כו', ולא אמר 'הנותן' כו' בשביל שיחיה בנו. ונראה לי, כי הנה שמעתי מפי מורי זקנינו זלה"ה (הישמח משה) לפרש החילוק שבין ישראל באומות העולם, עד פי דברי הרמב"ם סוף פרק ב' מהלכות גירושין, אהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני (ע"י ריבמות קו). ובזה אמר מורי זקנינו זלה"ה (בשם משה פרשת במדבר ד"ה והנ"ל, ופרשת פינחס ד"ה ועכשיו נחתו) ליישב קושיית האומות העולם שאמרו (עבודה זרה ב:) כלום כפית עלינו את ההר כגניגית, דבישראל מהני כפיה, כיון שהם משורש טוב חלק אלקי ממעל, ובהסיר המונע הוא רוצה באמת. מה שאין כן באומות העולם לא מהני כפיה, ושורשם הוא היפך הטוב, רק שהוא מוכרח מכח הכפיה, וההכרח לא ישובח. וזה אומר כאן בישראל, הגם שאומר בשביל שיחיה בני, כיון שעל כל פנים הוסר המונע, אגן סהדי שנותן באמת לשם שמים, מה שאין כן באומות העולם, עד כאן דבריו (פסחים י ד"ה הישמח) ז"ל. ורגני אסליף תהלין, לדהכי קאמר האומר, דבשעת אמירה שאיננו מחויב בדבר או יצרו מונעו מליתן, הוא אומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, ואם כן כבר נתחייב ליתן על פי הדין, אז בעת שנותן אגן סהדי שנותן רק לשם שמים בלתי לה' לבדו. אבל הנותן בשעת נתינה גם כן בשביל שיחיה בנו, אינו צדיק גמור, דאסור על מנת לקבל פרס. ולכתי דוקא אמרו אל תהיו כעבדים המשמשים על מנת לקבל פרס, המשמשים דייקא, שבשעת השימוש כוונתו על מנת לקבל פרס, זה ודאי אינו רשאי לעשות כן, כי צריך האדם לעבוד את הש"ת ולא לצורך הנאת עצמו. ומתורן הכל, ודו"ק. ובה נראה לי לתרץ קושיית התוספות (פסחים י ד"ה ויפאן) שהקשו אהא דקאמר (שם) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, מהא דאמרו (ברכות יז.) העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ולמה שכתבתי אתי שפיר, דהא דשרי אפילו שלא לשמה, הוא כשמכוון למען יסור המונע אם יתחיל לעסוק בתורה על זה האופן, ואז כשלומד ודאי שוב לומד לשמה, אחר שכבר הסיר המונע. והו' שאמרו שמתוך שלא לשמה, בא אחר כך לשמה. אבל העושה שלא לשמה, רצ"ל שגם בהעשיה עצמה מכוון שלא לשמה, נוח לו שלא נברא כו'. ובהו יובן מה שכתב התורה יעודי עולם הזה ולא עולם הבא. ועוד, וכו' רשאי לעשות על מנת לקבל פרס. אבל הנותן על דרך שכתב העיקרים במאמר הרביעי (פרק י) כי הנפש אינה צריכה לכך, כי בלאו הכי רצונה לעבוד את בוראה, אלא שהגוף מונע ומעכב, ולזה כתבה התורה שכר עולם הזה, כדי שגם הגוף יסכים על העבודה, ע"ש. וזהו ענין להסיר המונע, וממילא כשעובד, אגן סהדי שעובד באמת לשם שמים, והבן. [ועי"ש עוד].

²² ברמב"ם (תשובה ג, ד-ה): ואפשר שיחטא אדם חטא גדול, או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיאה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי שיעהו (ו, י) ישיעיהו ב' לו. [וְאֵינִי הַקֹּדֶשׁ וְעֵינֵי הַשָּׁמַיִם, פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וְיִבְאֲזֵנוּ לְשָׁמַע וְיִקְרָב וְיִכְן לְשׁוֹב וְיִפָּא לֵן וגו', וכן הוא אומר (דברי הימים ב' לו, טו) וַיְהִי וְיִמְלֹכִים בְּמִלְכֵי הָאֲלֵלִים וְבוֹזֵזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים בְּגִבְיָא, עַד יָצִילֻת חַמַּת ה' בְּעֵמּוֹ עַד לֵאמֹר מִן פֶּאֶר, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע, עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא. ו לפיכך כתוב בתורה (שמות ד, כא. וראו ז, כג. ועוד) וְאֵנִי אֶחָדָה אֶת לֵב פְּרָעָה, לִפִּי שִׁחָטָה מֵעַצְמוֹ תַּחֲלֶה וְהִרַע לִישְׂרָאֵל הַגֵּרִים בְּאַרְצוֹ, שנאמר (שמות א, י) הִקְהָה הַנֶּתִּיךָ לֹא, נָתַן הַדִּין לִמְנוַע הַתְּשׁוּבָה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּפְרַע מִמֶּנּוּ, לִפְיֶכָּה חִיּוֹן הַקֶּבֶ"ה אֶת

בְּחִירָה [מלשוב בתשובה. וכמו כן לענייננו] - ס'איז גאָר פאַרהאַנדן אַמאָל [אז] מ'ווערט נַתְגַּשֵּׁם, און מ'מיינט נישט [ערנסט] אפילו ווען מ'טוט [שרון].

עט

[קושיא י']

והנה חכו"ל דרשו בפרשת שקלים, בפסוק כל העבר על הפקדים, כל דעבר בימא יתן. וצריך ביאור למה נרמז כאן קריעת ים יוסף

י' דעס קען גאָר דאָ זיין, [בענין מה שעל הפסוק] זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים, [דרשו] כָּל דְּעֶבֶר בְּיָמָא יִתֵּן. [אזוי] זאָגט דער תרגום יונתן^{טו} [והגמרא ירושלמי^{טז}].

[ויש להבין שייכות ענין קריעת ים סוף למצות מחצית השקל]. [התירוצ בזה, להלן באות (צט)]

פ

[הקדמה לקושיא יא']

והנה בפשטות הכוונה בדרש זה, כדי לפרש שגם שבת לוי והכהנים חייבין במחצית השקל, למאן דמחייב, וכמו שלמד לה מהפסוק ז'ח' יתנו, בנימטריא י"ב שבטים, לרבות שבת לוי. ומאן דפליג עליה ופותר סובר דכוונת הכתוב כפשוטו, ולא דריש דרש זה. והפלותא בזה נשנה במשנה דשקלים דחד אמר כל כהן ששוקל אינו חוטא, וחד אמר כל כהן שאינו שוקל חוטא

[נאָר] לעולם זאָגן זיי דאָך [בירושלמי]^{טז} פֶּשֶׁט אַזוי, [דמה שדרשו כל דעבר בימא יתן, בא לרבות שאף הכהנים ושבת לוי צריכין לתת מחצית השקל].

[ווי] דער תוספות יום טוב [וכן הברטנורא] אויפן אָרֶט^{טז} ברענגט [עס] אויף דעם.

לכו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ופשע תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח שנאמר (וארא ט, ל) ואתה וְעֶבְרִיךָ יִדְעָמִי [כי טס תיראון וגו'], ואולם כעבור זאת העמדתך (שם, טז), כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא, אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו. וכן סיחון, לפי עונות שהיו לו, נתחייב למונעו מן התשובה, שנאמר (דברים ב, ל) כי הקשה ה' אֶלְקֶיךָ אֶת רוחו וְאָמַץ אֶת לִבּוֹ. וכן הכנענים, לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה, עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנאמר (יהושע יא, כ) כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרים. וכן ישראל בימי אליהו, לפי שהרבו לפשוע, מנע מאותן המרבים לפשוע תשובה, שנאמר (מלכים א' יח, לו) ואתה הסבת את לבם אַחֲרֵינִי, כלומר מנעת מהן התשובה. ◦ נמצאת אומר, שלא גזר הקל על פריעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטוא בארצו, ולא על הכנענים להתעב, ולא על ישראל לעבוד עכו"ם, אלא כולן חטאו מעצמן, וכולן נתחייבו למנוע מהן התשובה. ◦ וכענין זה שואלין הצדיקים והנביאים בתפלתם מאת ה' לעזרם על האמת, כמו שאמר דוד (תהלים כז, יא) הוֹרֵנִי ה' דַּרְכְּךָ, כלומר אל ימנעוני חטאי דרך האמת, שממנה אדע דרך ויחוד שמך. וכן זה שאמר (שם נא, יד) ורוח נדיבה תסמכני, כלומר תניח רוחי לעשות חפצך, ואל יגרמו לי חטאי למונעני מתשובה, אלא תהיה הרשות בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו כל הדומה לפסוקים אלו.

^{טז} כן מובא ביישומא משה, ובייטב לב ועוד ספרים, בשם תרגום יונתן, ובת"י שלפנינו לא מצאנו זה.

^{טז} בירושלמי שקלים (דף ד). והובא להלן בהערה יח.

י' דאיתא במשנה דשקלים (א, ג-ד): בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שִׁלְחָנוֹת הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמִדְיָנָה. בַּעֲשָׂרִים וַחֲמִשָּׁה, יֵשְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ. מִשִּׁישְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לִמְשָׁכֵן. אֵת מִי מִמִּשְׁכְּנֵי, לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים וכו'. ואין ממשקנין את הכהנים, מפני דרכי שלום. ◦ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הָעֵיד בֵּן בּוֹכֵר בְּיָכְנָה, כָּל כֹּהֵן שִׁשְׁשָׁה, אֵינוֹ חוֹטֵא [פ"י שמונת לו ליתן מחצית השקל, אבל אינו חייב]. אָמַר לוֹ רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי, לֹא כִי אֵלָא כָּל כֹּהֵן שִׁשְׁשָׁה שִׁשְׁשָׁה, חוֹטֵא [שחייב ליתן], אֵלָא שֶׁהַכֹּהֲנִים דּוֹרְשִׁים מִקְרָא זֶה לַעֲצֹמָן [שלא כדון]. וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכֵל (צו, טו), הוּאֵל וְעֹמֶר וְשִׁתִּי הֶלֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁלָּנוּ [שאם נותנין נקנה במעותם], הֵיאָךְ נֶאֱכָלִים [ולסבת הכהנים אסור ליתן].

ובפי' הברטנורא שם: הִתְחִילוּ לִמְשָׁכֵן. מי שלא הביא שקלו: אֵת מִי מִמִּשְׁכְּנֵי, לְוִיִּם. לאפוקי ממאן דאמר שאין ממשקנין את הלויים, דכתיב כל העבר על הפקדים מבין עשרים שנה וְעַד הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים, ולוים לא היו נמנים מבין עשרים שנה: ואין ממשקנין את הכהנים. ואף על פי שחייבין במחצית השקל: מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם. לפי שעבודת הקרבנות עליהם, חולקין להם כבוד וסומכים עליהם שלא יעכבו את שקליהם. וכי נמי יעכבו ולא יתנו, בית דין מתנה עליהם שיהיה להם חלק עבודתם, כמו שנותנים מתרומת הלשכה לשאר עושי מלאכת הקודש וכו': ◦ כָּל כֹּהֵן שִׁשְׁשָׁה אֵינוֹ חוֹטֵא. ואע"פ שאינו חייב לשקול, וסלקא דעתך אמינא אם שוקל נמצא קרבן ציבור קרב משל

[ס'איז] א פֿלוגֿטאָ [במשנה, אם גם הכהנים והלוים צרייכן ליתן מחצית השקל].

ס'איז דאָ אַ מאַמר חכמינו ז"ל - אָדער אין ירושלמי' אָדער אין מדרשי' - זַה יִתְּנוּ, 'זֶה' [בגימטריא] י"ב, [לרבות] אַלע י"ב שבטים, [אז] אפילו פֿהֿגֿים [ושבט לוי] ברויכן אויך צו געבן.

[און] לעולם איז דאָך אַ פֿלוגֿטאָ אין די גמרא' [בזה, אי גם הכהן חייב במחצית השקל, או פטור, דהכהנים לעצמן היו סוברים דאסור לשקול, און] בֶּן בּוֹכְרֵי הָאֵט געזאָגט, כָּל כֹּהֵן שֶׁשֹּׁקֵל, איז אֵינוֹ חוּטא, און איך האָב נישט מוֹרָא שׂמא לא ימסרם יפה [לציכור]. און ער [רבי יוחנן בן זכאי] זאָגט ניין, כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹקֵל, איז חוּטא..

פא

[קושיא יא]

והנה יש לדקדק למה נזכר פלוגתא זו בלשון 'חוטא' או 'אינו חוטא'. ולא כשאר פלוגתות שבמשנה, שמוכרז לשון היתר ואיסור, או חייב ופטור, וכמו כן הכא היה לו לשנות דהכהן 'חייב' לשקול, און 'אין צריך' לשקול

קודם [צריך ביאור בלשון הפלוגתא בזה שבין בן בוכרי וריב"ז], וואָס דערציילט ער מיר עפעס צי ער איז חוּטא, צי נישט חוּטא. זאָל ער זאָגן צי מ'מעג, צי מ'טאָר נישט. [והיינו דהיה לו לשנות הפלוגתא בלשון "חייב" לשקול, או "אין צריך" לשקול].

אין די גאַנצע [משניות], אין אַלע ששה סדרי משנה, שטייט אַלץ וואָס מ'מעג און וואָס מ'טאָר נישט, [און] דאָס ווייסט מען שוין אַליין [כי] אַז מ'טוט דעס וואָס מ'טאָר נישט, איז מען זינדיג, און אַז מ'טוט דעס וואָס מ'מעג, האָט מען נישט געזינדיגט.

[ואם כן כמו כן הכא] ס'איז גיווען גענוג ס'זאָל שטיין מותר, ואסור [היינו "חייב" או "אין צריך"]. וואָס דערציילט ער מיר אַלץ צי ער זינדיגט יא, צי ער זינדיגט נישט. איך וועל דאָס [שוין אַליין] וויסן פון דעם [ממה שיאמר 'אסור', כי] אַז מ'וועט טון וואָס מ'טאָר

יחיד, קא משמע לן דאינו חוטא, לפי שהוא מוסר אותו מחצית השקל לצבור לגמרי, ולא חיישין שמה לא יגמור למסרו יפה: כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹקֵל חוּטא. וקרא דְּכָל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים [והרי הכהנים לא נפקדו במנין], דריש ליה הכי, כָּל הָעֶבֶר בִּים סוּף, דהיינו כהנים לויים וישראלים שכולן עברו את הים, עַל הַפְּקָדִים, בין אותן שנמנו לבדן בין אותן שנמנו עם ישראל, [תַּן תְּרוּמַת ה' וכו']: [שֶׁהַכֹּהֲנִים דוֹרְשִׁים מִקְרָא זֶה] לַעֲצֻמָּן. להנאתן. ולאו דרשא היא, דדוקא במנחת כהן לברו אמר קרא כליל תהיה, ולא באותה שיש לו בשותפות עם הצבור. והלכה שהכהנים חייבין ליתן מחצית השקל ואין ממשכנין אותן מפני דרכי שלום..

ועל זה כתב בתוספות יום טוב (שקלים א, ד): כָּהֵן שֶׁשֹּׁקֵל אֵינוֹ חוּטא. פירש הר"ב, ואף על פי שאינו חייב לשקול, י"ב שבטים יתנו וכו' כ תהיה כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים, רבי יהודה ורבי נחמיה [וחולקים]. יתן. וכדפירש הר"ב במשנה דלעיל (א, ג), גבי לויים. ואותו מאן דאמר שזכר לעיל, הוא ניהו בֶּן בּוֹכְרֵי דהכא. וכך כתבו התוספות בפרק הקומץ רבה (מנחות כא:), דלבן בוכרי לויים פטורים כמו כֹּהֲנִים, וכן נראה לשון רש"י שם. וכתבו התוספות בפרק קמא דערכין דף ד', דהכי נמי דמצי [בן בוכרי] למימר כָּל לְוִי' ששוקל, אלא משום דלא מצי למימר [בסיפא דמתניתין] שדורשין מקרא זה לעצמן, עד כאן. וקצת דוחק לומר כן, דבן בוכרי לא נקט לוי משום בר פלוגתיה, ועיין משנה ב' פרק ט' דעירובין, ופרק ד' דביצה משנה ו'.

י" בירושלמי שקלים (דף ד) על מתניתין דלעיל: אמר רבי ברכיה, טעמא דרבן יוחנן בן זכאי, 'זֶה' יִתְּנוּ [בגימטריא י"ב], י"ב שבטים יתנו וכו' כ תהיה כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים, רבי יהודה ורבי נחמיה [וחולקים]. יתן. אמר כָּל דְּעֶבֶר 'בְּיָמָא' יִתְּנוּ, וְהָרִנָּא [פ"י] מאן דאמר האחרון אמר, כָּל דְּעֶבֶר עַל 'פְּקוּדֵי'א' יִתְּנוּ [והיינו כפשוטו, אותן שנמנו במספר הפקודים, ולאפוקי שבת לוי]. מאן דאמר כָּל דְּעֶבֶר בְּיָמָא יִתְּנוּ, מסייע לרבי יוחנן בן זכאי [שהרי הכהנים גם כן עברו את הים], מאן דאמר כָּל דְּעֶבֶר עַל פְּקוּדֵי'א יִתְּנוּ, מסייע לְבֶן בּוֹכְרֵי [דהכהנים פטורים שהרי הכהנים לא עברו על הפקודים].

י" בילקוט שמעוני ריש כי תשא (רמז שפ): דבר אחר זֶה יִתְּנוּ, כמה שבטים יתנו, ז'ה, שבעה חמשה, הרי שנים עשר שבטים. - וכן גם להלן שם מביא דברי הירושלמי דלעיל.

ב משנה בירושלמי שקלים [וירושלמי דשקלים נקרא גם בשם 'גמרא' סתם, דנדפס בתוך הש"ס בבלי]. וכן מובא הפלוגתא בגמרא מנחות (כא:). המובא להלן.

נישט [הוא 'חוטא', למ"ד דחייב לשקול ואינו שוקל. ולמ"ד דאין צריך, נדע דאם אינו שוקל אינו חוטא].

פב

הקדמה ליישוב קושיא יא

ואפשר לומר בזה, הדנה סברת הכהנים עצמן מבואר במשנה שהיו נמנעים מלשקול, בשביל החשש שמא לא ימסרם יפה לציבור, רק ירצה להקריב משל עצמו הקרבות ציבור

[וגאָר] קען זיין [הכוונה בלשון 'חוטא', או 'אינו חוטא'].

וואָרן לעולם איז דאָך דאָ, זיי קלערן דאָך אַריין^{כא}, [דיש סברא לומר דאסור לו לשקול, וכמו שהיה סברת הכהנים לעצמן דאסור לשקול, ווייל] אַ כְּהֵן אַז ער גיט, הָאָב איך מורא שמא לא ימסרם יפה יפה, ווייל ס'ברוין דאָך צי זיין [הקרבות נקחים] מִשָּׁל צִיבוֹר [דהיינו מתרומת השקלים שהם של ציבור], און אַז 'ער' גיט [די מחצית השקל], איז דאָך די פֿלוגתא [של בן בוכרי וריב"ז נגד סברת הכהנים עצמן] אין דעם^{כב}, צי איך הָאָב מוֹרָא טאַמער וועט ער נישט מוֹסֵר זיין [לציבור בלב שלם]^{כג}.

פג

ס'איז אַ גאַנץ אריכות אין משנה למלך^{כד}, - איך וועל נישט מאַרין זיין [דערין], .. [בעיקר הענין פון] דעם חֲשֵׁשׁ בכלל, [פון] שמא לא ימסרם יפה .. [שהיה] די גמרא זאָגט דאָך^{כה} [במקום אחר] דעם חשש, שמא לא ימסרם יפה יפה. [וכאן מוכח במשנה דלא חיישין להכי, והאריך שם ליישב הסתירות בזה].

^{כא} כמבואר כן בדברי הברטנורא לעיל. ומקורו בגמרא מנחות (כא:): אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי קאמר רב שישא בריה דרב אידי, לא נצרכא [פירש"י]: לא נצרכא להתנות לבית דין שיהו כהנים מולחין קרבנם משל הקדש] אלא לְכֵן בּוֹקְרִי [האומר אין כהנים חייבים בשקלים], דתנן [שקלים שם] אמר רבי יהודה, העיד בן בוכרי ביבנה, כָּל כְּהֵן שֶׁשֹּׁקֵל [שמביא שקלו ללשכה באדר], אֵינוֹ חוֹטֵא [מדקאמר אֵינוֹ חוֹטֵא, מכלל דלכתחילה לא מיחייב. וטעמא מפרש במס' שקלים (ירושלמי שם), דכתיב כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים, ושכט לוי לא נפקד, ואע"ג דאיכא למימר הא מייתי חולין לעזרה, אפילו הכי אֵינוֹ חוֹטֵא, כדמפרש לקמן], אָמַר לוֹ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זִבְאִי, לֹא כִי אֵלָא כָּל כְּהֵן שֶׁאֵינוֹ שֹׁקֵל, חוֹטֵא [בשקלים מפרש טעמא, דכתיב וְהָיָה, וְהָיָה בְּגִימָטְרִיָּא שְׁנִים עָשָׂר שְׁבַעסִים, והיינו שבט לוי. וְכָל הָעֶבֶר מִפְּרֵשׁ הַתֵּם כָּל הָעוֹבֵר בֵּינָם סוּף וְכוּ'. וְכוּ'. וְכָל כְּהֵן שֶׁאֵינוֹ שֹׁקֵל, דְּכִינִי כִּינִי דְּלִכְתַּחֲמִילָה לֹא מִיחִיב לֵאמֹר, כִּי מִיִּתִּי נָמִי חוֹטֵא הוּא, דְּקָא מִעִיל חוֹלִין לְעִזְרָה. דְּמִיִּתִּי, וּמִסֵּר לְהוֹן לְצִיבוֹר. [והשתא מפרש לא נצרכא לדעיל] סלקא דעתך אמינא כי זכי להו רחמנא נלשכה, למלוח קרבנם משל הקדש], לישראל [הוא דוכי להו, משום] דאית להו לשכה [כלומר שהם נתנו השקלים בלשכה שמהן נקנה המלה, אבל] לכהנים דצית להו לשכה [שאין חייבין לשקול] לא זכי להו רחמנא, קא משמע לן [להכי איצטרך תנאה].

^{כב} דלהכהנים עצמן, שהם נמנעו מלשקול מטעם המבואר במשנה שהיו סוכרים דאם הכהנים נותנים, והיו הקרבות משלהם היו דינו כמנחת כהן, צריך לומר שהיו חוששים לכך שמא יהיו בין הכהנים גם כאלו שלא ימסרו יפה לציבור, דאל"ה אמאי יסבירו דליהו כמנחת כהן. והנה בן בוכרי וריב"ז שניהם באו לדחות שיטת הכהנים הסוכרים דאסור לשקול מטעם שמא לא ימסרם יפה לציבור, אלא שנחלקו בזה דבן בוכרי סובר דמתירין לשקול, אבל אינם חייבין, ומטעם שבפסוק נזכר כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמִעֲלָה, והכהנים ולוים לא נמנו מבין עשרים, וריב"ז ס"ל דחייבין לשקול, וכמו שלמד לה מן רמז הכתוב וְהָיָה יָתֵנּוּ, והא דכתיב כָּל הָעוֹבֵר, מפרש לו כל העוב כים סוף נומה שנאמר על הפקודים, עיין בברטנורא לדעיל מה שביאר בזה. והיות שביא הם לאפוקי שיטת הכהנים, על כן נקטו בלשונם הלשון 'חוטא' או 'אינו חוטא', וכמו שמסיק רבינו להלן.

^{כג} דנוח לו להקריב משלו [לשון רש"י בבבא מציעא קיח. ד"ה ורבנן].

^{כד} במשנה למלך על הרמב"ם (שקלים ד, ו. וכלי המקדש ח, ז) האריך שם בענין עיקר החשש דשמא לא ימסרם יפה לציבור [בשאר דברים], ובהפלוגות שבוה בסוגיות הש"ס, ובדעת הרמב"ם בזה, עיי"ש באורך ואכמ"ל. [ועיין עוד בזה בתוספות יום טוב שקלים א, א. ד"ה מתנדב], והובא דבריו במשנה למלך שם. ובתוספות רעק"א שם על המשניות].

^{כה} בגמרא בבא מציעא (קח). דיש פלוגתא בזה לגבי שומרי ספיחים בשביעית, גם תלוי לפי ג' האוקימתות דשם, עיי"ש. ולעומת זה בגמרא יומא (לה). וראש השנה (ז:). מצינו דלא חיישין להכי, אמנם ביומא נראה דרק לעבודת יחיד לא חיישין אבל לעבודת ציבור חיישין, עיי"ש במשנה למלך באורך, ואכמ"ל. [ועיין עוד להלן מדברי התוספות ביומא].

פד

אמנם לכאורה יש להקשות על חשש זה שמא לא ימסרם יפה לציבור, דהלא זה סותר את הכלל דלעיל בשם הרמב"ם, דלאחר שכבר עושה המצוה מאיזה טעם שיהיה, הרי הוא מסכים לזה בלב שלם, ואם כן למה נחוש שמא הכהן לא ימסרם לציבור בלב שלם

[אמנם עכ"פ למאן דחייש שמא הכהן לא ימסרם יפה לציבור, הרי] לעולם איז דאס סותר דעם קלל [דלעיל שהביא הייטב לב מדברי הרמב"ם, דאף מי שלא רצה לקיים מצוה, מכל מקום לאחר שהוא כבר עושה המצוה ואפילו מחמת כפיה, כבר הוא עושה להצוננו ובלב שלם. ואם כן כמו כן בנתינת מחצית השקל, הרי] אַ איד ווען ער גיט, ווען ער גיט שוין בין איך נישט חושש שמא לא ימסרם יפה, [ווייל] אַז ער טוט, וויל ער שוין טון דעם רצון הפּוֹרָא ברוך הוא.

פה

והגם שיש לתרץ, דשאני הכא שהוא חושב לפי דעתו שיותר יש לו זכות ומצוה כשהוא מקריב משלו. אבל מכל מקום לאחר שאמרו חכמים שאי אפשר להקריב רק משל ציבור, שוב קשה למה נחוש לכך

הגם דאָרט [אצל הכהן השוקל] קען מען זאָגן אַ תּירוץ, [דשאני הכא ווייל] ער מיינט אפשר [אז] די 'מִצְוָה' [שלו הוא עדיף בכך, באם לא ימסרם לציבור רק שיקריב משל עצמו, ונמצא שהחשש הוא בכך ווייל] ער וויל טון אַ 'מִצְוָה' [לדעתו, ווייל] ער קלערט אַז ס'וועט זיין אויף זיין נאָמען [ולא ימסרם לציבור] וועט ער טון אַ מִצְוָה. אָבער דאָךְ [אכתי קשה, שהרי מכיון שאמרו חכמים שאין זה מצוה, כי אדרבה צריך למסור לציבור^{כז}, אם כן לפי הכלל הנזכר יש לומר דכשהוא שוקל, הוא שוקל כדין, ומסור לציבור].

פו

ועוד שהרי כבר כתבו התוספות סברא להיפך, דאף למאן דאמר דבשאר מקומות יש לחוש לכך ביחודים, מכל מקום בנתינת השקלים יש סברא שלא לחוש לכך, דכיון שגם כל ישראל מביאין שקלים, גם הכהנים מוסרים לצבור יפה יפה

[ועוד שהרי] ס'איז טאַקע דאָ וואָס זאָגן ס'איז אַ חילוק, - טאַקע תוספות^{כז} מאַכט דאָךְ דעם חילוק, - [דאדרבה יש סברא דבשקלים] דאָרט האָב איך 'נישט' מורא [שמא לא ימסרם יפה], ווייל ער זעט אַז [דער] קָלל יִשְׂרָאֵל, 'יעדערער גיט [לציבור דייקא], וועט ער דאָךְ נישט קלערן [שלא למסור יפה לציבור, נאָר] אַז מ'זאָגט אים אַזוי [שהדין הוא שצריך למסור לציבור דייקא], וועט ער צייט זיין.

^{כז} וכל שכן לפי חשש הכהנים עצמן יש בזה איסור משום מנחת כהן שהוא כליל ואינו נאכל.

^{כז} דאיתא בגמרא יומא (לה:): תני רב הונא בר יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה, אחר שכלתה עבודת ציבור, כהן שעשתה לו אמו כתונת, לובשה ועובד בה עבודת יחיד [פירש"י: הוצאת כף ומחתה, שאינה צריכה לציבור, אלא לפי שמוטלת עליו לפנות את המקום, לפיכך קורא לה עבודת יחיד], ובלבד שימסרנה לציבור [דסוף סוף מעבודת ציבור היא, כן נראה בעיני. ואני שמעתי עבודת יחיד מקרא פרשה, דתנן (יומא סח:): קורא באיצטלית לָבָן משלו, וקשיא לי בגוה, דלא תנן התם ובלבד שימסרנה לציבור]. פשיטא [דעובד בה, כיון דאמרת מוסרה לציבור, דציבור היא], מהו דתימא נחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה, קא משמע לן. אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי, שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה, ולובשה ועובד בה עבודת יחיד, ומסרה לציבור.

ועל זה כתבו בתוספות שם: נחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה קמ"ל. ואפילו לרבנן דרבי יוסי בפרק הבית והעליה (בבא מציעא קח:), דסבירא להו שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ורבי יוסי אומר אף הרוצה להתנבא בחנם עושה, וקאמר דפליגי במיחש דילמא לא מסר לצבור יפה, דרבנן סברי חיישינן. הכא מודו, דאנן סהדי דכהן גדול מסר ליה יפה, שהוא גדול בתורה ויודע שיש למסור יפה. ועוד כיון שכל כבוד כהונה הוא שלו, מסר ליה יפה אגב חביבות שעובד בה. ○ וכן לבן בוכרי דאמר בפרק הקומץ רבה (מנחות כא:): כל כהן ששוקל אינו חוטא, ופריך כיון דלכתחילה לא מיחייב לאיתווי, כי קא מייתי מעייל חולין לעזרה, ומשני דמסר ליה לצבור. איכא למימר, אפילו אם תמצא לומר דסבירא ליה כרבנן דפרק הבית והעליה, בההיא אפילו רבנן מודו, כיון שכל ישראל מביאין שקלים, אינהו נמי נהי דפטרי מסרי לצבור יפה יפה. ועוד כיון שכל ריוח הקרבנות הבאים מן השקלים שלהם הוא, גמרי ומסרי יפה.

- [וכעין] ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות כד) [מהקדושת יו"ט בפסוק אֲשֶׁר יִצְוָה] 'אַתָּריו', שלא לשנות מהדרך שהורו לנו הראשונים]. -

[וממילא] אַז מ'וועט אים זאָגן אַז מ'דאַרף 'נאָר אַזוי' טון, וועט ער נישט האָבן קיין אַנדערע געדאַנקען, ער זאָל אַנדערש טון.

פז

וצריך לומר, דמכל מקום שלפעמים במי שהוא בעל חוטא גדול מונעין ממנו מן השמים את הבחירה והרצון, וכמו שהוכחנו לעיל, על כן יש דיעה דאכתי יש לחוש בכהאי גוונא, שמא לא ימסרם יפה לציבור נאָר וואָס דען איז פאַרהאַנדן [עדיין מקום לחשוש כן, ווייל] ס'איז פאַרהאַן איינער [וואָס] ער איז שוין אַ בַּעַל עֲבִירָה פון פריער, האָט ער זיך נישט 'אין די האַנט'. [וממילא אצל אדם כזה יש עדיין לחשוש כי] אפילו ווען ער טוט [שוין יא], מיינט ער אויך נישט לָשֵׁם שָׁמַיִם.

[אזוי] ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות עה), ווי דער רמב"ם זאָגט".
[ורק עבור מקרה כזה שייך החשש של מאן דסובר דכהן לא ישקול, דשמא לא ימסרם יפה לציבור].

פח

ישוב קושיא יא

והשתא אתי שפיר מה שנקטו התנאים בפלוגתא זו את הלשון 'חוטא' או 'אינו חוטא', דכל אחד בא לשלול סברת הכהנים 'האוסרים' לשקול משום החשש שלא ימסרם יפה לציבור, ולזה רמזו בלשונם שאין לחוש בכך איבערדעם זאָגט ער [דעם לשון] כָּל כֹּהֵן שְׂאִינוּ שׁוֹקֵל [הוא 'חוטא', או דכל כהן שאינו שוקל הוא 'אינו חוטא', ווייל] ער זוכט אַ תירוץ [למה יש חשש שלא ימסרם יפה לציבור, דהא] כָּל כֹּהֵן שְׂאִינוּ שׁוֹקֵל, איז דאָךְ נאָר ווייל ער קלערט, ווייל ער איז חושש [אז] אפילו דו וועסט געבן [איז שמא] לא ימסרם יפה יפה. נו ווי איז פאַרהאַנדן אַז דו וועסט טון [די מצוה] און זאָלסט נישט טון על דַּעַת חֲכָמִים, דעס אַליין איז ווייל מסתמא ביסטו אַ בַּעַל חוּטָא, מִסְתָּמָא איז ער אַ בַּעַל חוּטָא, [און ווייל] אַז ער שוין איז אַ בַּעַל חוּטָא [פון פריער], האָט ער זיך נישט אין די האַנט.

פט

ולזה רמזו בן בוכרי באומרו כל כהן ששוקל אינו חוטא, כלומר דסתם כהן יש לו חזקת כשרות, והוא בחזקת 'שאינו בעל חוטא', ועל כן מותר לו לשקול איבערדעם זאָגט ער [ריב"ז] כָּל כֹּהֵן שְׂאִינוּ שׁוֹקֵל ['חוטא']. (וכדיבואר להלן באות צב).

צ

[וכמו כן] איבערדעם זאָגט ער [בן בוכרי] כָּל כֹּהֵן שְׁשׁוֹקֵל איז אינו חוטא, [ונרמז כזה כי] מסתמא איז ער נישט קיין בַּעַל חוּטָא, [נאָר] ער ווייסט ער וועט ציית זיין דְּבָרִי חֲכָמִים, האָט ער נישט מורא אַז ער וועט האָבן אַן אייגענע דַּעַה.

צא

וכמו כן ריב"ז רמזו בלשונם כָּל כֹּהֵן שְׂאִינוּ שׁוֹקֵל 'חוטא', והיינו דהסברא שלא לשקול הוא רק מחשש דשמא הוא בעל חוטא, ואין לנו לחוש בכך, ולזה סובר דחייבין גם הכהנים לשקול [וריב"ז אמר כָּל כֹּהֵן שְׂאִינוּ שׁוֹקֵל 'חוטא', ואמר גם כן הכי לעומת הכהנים שנמנעו מלשקול משום חשש זה. ולזה רמז בלשונם כי] אַז מ'זאָגט אים זאָלסט עס [פאַר] אונז מוֹסֵר זיין, מוֹסֵר זיין פאַרן ציבור און פאַרן בֵּית דִּין, און ער איז הוֹלֵךְ אַחֵר דַּעַתוֹ, מִסְתָּמָא איז ער אַ חוּטָא. [דרך בבעל חוטא יש חשש כזה, וכדברי הרמב"ם דלעיל. ולזה סובר דכיון שסתם כהן יש לו חזקת כשרות, לא חיישינן שהוא בעל חוטא, ולכן סובר דשפיר 'חייב' גם הכהן לשקול].

צב

ולדרכינו הלשון 'חוטא' לא קאי על העדר נתינת השקלים, רק על חטאים אחרים מקודם לזה

איבערדעם דאָס איז די פֿלוגאַטא^{כב} [דייקא בלשון כזה], ווי ער רעכנט אויס צי ער איז יאָ אַ חוטא, צי ער איז נישט קיין חוטא. מיינט ער נישט [שהוא חוטא] מיט 'דעם', [נאָר] דאָס ווייזט אויף עפעס אַנדערש [אם הוא בעל חוטא 'מקודם' בחטאים אחרים]. אויף עפעס אַנדערש ווייזט עס.

צג

והיוצא מזה, דמהפסוק 'זה' יתנו בגימטריא י"ב שבטאים, ולפינן דגם הכהנים חייבים לשקול [דהכי קי"ל]. ומוזה נשמע שאין לנו לחשוש שמא לא ימסור יפה לציבור, לפי שיש לכל אחד חוקת כשרות, דבשעה שעושה מצוה עושהו בלב שלם

[והנה להלכה קיימא לן כרבי יוחנן בן זכאי^{כט} דגם הכהנים חייבים לשקול, וכמו שדרש לה מהפסוק 'זה' יתנו, בגימטריא י"ב שבטים].

מילא פון דעם 'זה' יתנו [דרשינן] אַז יעדערער גיט [אפילו] די כֶּהֱנִים [וכדלעיל באות פ], און איך האָב נישט מוֹרָא שמא לא ימסרם יפה יפה, [פון דעם] זעה איך [אַז] כּאָטשיג מ'העט דאָך געדאַרפט אים חוֹשֵׁש צו זיין, נאָר אָבער אַז מ'טוט שוין [אַ מצוה, בודאי הוא עושה זאת בלב שלם, ומוסרו יפה לציבור].

צד

ישוב הקושיות בפרשת שקלים

חקרמה לישוב קושיא ו

איתא בגמרא גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים, והיינו מה שנתעוררו ישראל לתשובה שלימה מפחד גזירת המן. אמנם לכאורה היתה התשובה רק באונם וכפייה מפחד הגזירה

[ולפי זה] לאמיר זען.

הָמָן הָאֵט דאָך מַחְזִיר בְּתִשּׁוּבָה [געווען אידן], סוף כל סוף האָבן דאָך אידן תִּשּׁוּבָה געטון [מפחד גזירת המן. ווי] די גמרא זאָגט^ל, גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים. נאָר [לכאורה] וואָס איז דאָס 'ווערד' אייגנטליך, [והלא] ס'איז געווען [רק] עַל יְדֵי כִפְּיָה, ווייל מ'האָט מוֹרָא געהאַט פאַר הָמָן?].

צה

אמנם לפי האמור גם תשובה על ידי כפיה מהני דבעת התשובה כבר הם שבים בלב שלם. והראיה שלכסוף קבלו התורה מחדש באהבה גמורה, וכמו שאמרו הדור קבלוה בימי אחשוורוש

נאָר וואָס דען, מ'האָט זיך אָבער איבערגעצייגט [לבסוף], אַז [כאָטש] ס'האָט זיך אָנגעהויבן ווייל מ'האָט מוֹרָא געהאַט פאַר הָמָן?], און ס'איז [אָבער] געווען [לבסוף] הָדוֹר קְבִלּוּהוּ עָלֵיהוּ^{לז}, בְּרָצוֹן טוֹב, מֵאַהֲבָה גְמוּרָה האָבן זיי מְקַבֵּל געווען די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה [מחדש].

^{כב} של בן בוכרי וריב"ז, שרמזו בלשונם לדחות שיטת הכהנים עצמן דנקטו החשב דשמא לא ימסרם יפה.

^{כט} כמבואר בדברי הברטנורא דלעיל. וכמו שפסוק הרמב"ם (הל' שקלים א, ז).

^ל בגמרא מגילה (יד): אמר רבי אבא בר כהנא, גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירן למוטב [פירש"י: שגורו עליהן תעניות לתשובה, כדכתיב (אסתר ד, ג) ויצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים].

^{לז} כמבואר בגמרא שבת (פח, ד): ויתיצבו בתחתית הָהָר (יתרו ט, יז) [פירש"י: תחת ההר ממש]. אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגגית, [יגית, קוב"א שמשילין בה שָׁכָר], ואמר להם אם אתם

צו

והתעוררות זה התחילה עוד מקודם הישועה, כששבו בלב שלם מפחד גזירת המן

[אורן] ס'הָאָט זיך אָנגעהויבן [דאָס אַלעס עוד בשעת הגזירה] מיט דעם פֿנוס אַת פֿל הַיְהוּדִים (אסתר ד, טז), און מ'הָאָט געטון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה [מפחד גזירת המן]. זעט מען דאָךְ אַז ס'נוצט תְּשׁוּבָה [אף כשנתעוררו לזה על ידי אונס וכפיה].

צו

ישוב קושיא ו

ומהיכן נשמע זאת דאף תשובה שעל ידי כפיה מועילה, זה נשמע מפרשת שקלים שמהפסוק 'זֶה יִתְּנוּ דָגָם הַכֹּהֲנִים צְרִיכִין לִיתֵן, רואים שבעת שאיש ישראל עושה מצוה, הרי הוא עושה זאת בלב שלם בכל אופן ואופן, ולכן אין חשש שלא ימסרם יפה לציבור

פון וואָנעט איז דאָס געדרינגען אַז דאָס ניצט [אפילו כשהוא על ידי כפיה. הוא ממה שמצינו בפרת שקלים] אַז מ'הייסט 'עדן' געבן שְׁקָלִים, [כדכתיב] 'זֶה יִתְּנוּ (היי"ב שבטים), אפילו די פֿהנים אויך, זעה איך דאָךְ אַז דאָס נוצט ביי אַ איד, אפילו וויאזוי ס'איז [וכדלעיל באות צג].

צח

ובזה יובן ההמשך במאמר הגמרא, דלפי שגלוי וידוע שעתיד המן לשקול שקולים, ומפחד זה ישובו ישראל בתשובה. לכן הקדים נתינת השקלים, דמשם רואים דכשישראל עושין מצוה עושין זאת בלב שלם בכל אופן. ואם כן שפיר מועילה התשובה שבימי המן, אף שהיתה מחמת אונס

[וזה שאמרו בגמרא] גלוי וידוע שעתיד הָמָן לשקול שְׁקָלִים, [לפיכך] הקדים הקדוש ברוך הוא שקליהם לשקליו. [ווייל] מיט די שְׁקָלִים וואָס הקדוש ברוך הוא האָט געזאָגט 'זֶה יִתְּנוּ, האָט מען געוויזן אַז ביי אַ איד איז אַזוי.

צט

ישוב קושיא י

ויובן גם מה שנרמז כאן מה שעברו בים סוף. דישאל שבו בתשובה שלימה כשפרעה דרף אחריהם, וכדכתיב וּפְרָעָה 'הַקְרִיב', שהקריב את ישראל לתשובה. אבל היות שבאומות העולם ליתא כלל דמועיל אף באונס, וכדמצינו בנט מעושה דבעכו"ם פסול, על כן מען המקמיר מה בין אלו לאלו. ועל זה השיב הקב"ה הללו באונס והללו ברצון, שישאל חוטאים רק מחמת האונס, לפי ששורשם טוב, ועל כן לעומת זה גם התשובה באונס מהני, דבשעת התשובה כבר רוצה בזה בלב שלם

איבערדעם [שטייט] פֿל דַּעְבֵּר בִּימָא יִתֵּן.

וואָרן ביים ים האָט מען דעך גע'ט'ענ'ה'ט^ל מה בין אלו לאלו, נאָר וואָס דען, [דער תירוץ איז געווען] הללו באונס [והללו ברצון].

מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ◦ אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא [שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס]. אמר רבא, אף על פי כן הָדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחִישָׁרוּשׁ [מאהבת הנס שנעשה להם], דכתיב (אסתר ט, כז) קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים, קיימו מה שקיבלו כבר.

^לב כמבואר בילקוט שמעוני (בשלח רמז רלד): וְהַיּוֹמִים לָהֶם חֻמָּה (בשלח יד, כט). שירד ס"מ ואמר לפניו, רבונו של עולם [וכי] לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים, והיה משמיע קולו לשר של ים, ונתמלא עליהם חֻמָּה וביקש לטבען. מיד השיב לו הקב"ה, שוּטָה שְׂבָעוּלָם, וכי לדעתם עבודה, והלא לא עבדוה אלא מתוך שְׂעִבּוּד ומתוך טרוף דעת, ואתה דן שווג פְּמוּזִד ואוֹנֵס בְּרָצוֹן. כיון ששמע שר של ים, אותה חֻמָּה שנתמלא על ישראל הִתְיוֹרֶה על מצרים, שנאמר (שם, כח) וַיִּשְׁבוּ הַיָּמִים, ששבו מישאל על מצרים.

ובזהוה הק' תרומה (דף קע:): בְּזִמְנָא דִּישְׁרָאֵל אֶעְבְּרוּ לִגְבֵי יַמָּא, וּבְעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַקְרַע לִין יַמָּא דְסוּף, אֲתָא 'רִהַב' הוּא מִמָּנָא דְעַל מַצְרַיִם, וּבְעָא דִינָא מִקְמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמַר קָמִיה, מֵאֲרִיָּה דְעָלְמָא, אָמַי אַתְּ בְּעֵי לְמַעַבְד דִּינָא עַל מַצְרַיִם וּלְמַקְרַע יַמָּא לִישְׁרָאֵל, הָא פִלְחֵי חֵיבִין קָמָךְ, וְכָל אֲרַחָךְ בְּדִינָא וְקִשּׁוּט. אֲלִין פִלְחֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וְאֲלִין פִלְחֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת. אֲלִין בְּגִלְיֵי עֲרִיּוֹת, וְאֲלִין בְּגִלְיֵי עֲרִיּוֹת. אֲלִין אוּשְׁדֵי דְמִין, וְאֲלִין אוּשְׁדֵי דְמִין. בְּהֵיָא שְׁעָתָא הָדָא קָשָׁה קָמִיה, לְמַעַבְד עַל אֲרַח דִּינָא וְכוּ', וְאֲלֵמָלָא דָּאשְׁגַח קוּדְשָׁא

אָבער ממה נפשך [אפילו אם גם התשובה היה באונס, אָבער] דערנאָכדעם וואָס מ'האַט זיי פּוֹפֶּה געווען אויף תְּשׁוּבָה [וכדכתיב וּפְרָעָה 'הַקָּרִיב' את ישראל לתשובה (וכדלקמן)], זענען זיי געווען פֿלֶב שְׁלֹם.

ק

ביי די אומות הָעוֹלָם נוצט דאָס נישט, אַזוי ווי גַט מְעוֹשָׁה בְּעִבְרִית, ס'איז אַ גרויסער חִילוק [בין האומות לבני ישראל].

קא

[איבערדעם שטייט] כָּל דֶּעבֵּר בִּימָא יִתֵּן, [ווייל] ביים ים האָט מען שוין דאָס געזען, האָט מען שוין געמוזט נוצן די בְּחִינָה [להשיב] וואָס דער חִילוק איז פון מה בין אלו לאלו, אַז ביי אַ איד, אַז זיי האָבן דעמאָלטס תְּשׁוּבָה געטון, דעמאָלטס נאָך ווען [ס'איז געווען] וּפְרָעָה הַקָּרִיב [בשלה יד, י], [שהקריב] אֶת לֶבֶן שֵׁל יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבָשָׁמִים^{לג}.

קב

נו זיי [המקטריגים] האָבן דאָס נישט [געהאַט] אָנערקענט [מתחילה וטענן] מה בין אלו לאלו, [ווייל] אַז ס'איז נאָר געווען פֿרָעָה הַקָּרִיב [אם כן היה רק בכפיה מחמת פחד פרעה]. וואָרן ביי אַ גוי נוצט טאַקע נישט, אַזא מַאֲדַע תְּשׁוּבָה. ס'איז אָבער נישט אַזוי [ביי אידן]. ולכן נקרע הים לפנייהם].

קג

וראיה לזה הוא מפרשת שקלים, דמשם ילפינן דבכל אופן ואופן, בשעה שישאל מקיימין מצוה, הם עושין זאת בלב שלם

[איבערדעם] האָט מען אָבער געוויזן [אַז] 'זֶה' יִתֵּנּוּ, [ואף הכהנים עצמן]. דאָס איז דער כָּל דֶּעבֵּר [בִּימָא].

קד

ולכן דייקא מאן דאמר זה שסובר דגם הכהנים שוקלים וכדדרש מן 'זֶה' יִתֵּנּוּ, הוא מפרש לשיטתו בהפסוק כל הַעֲבֵר עַל הַפְּקָדִים, דפירושו הוא כָּל דֶּעבֵּר בִּימָא יִתֵּן, דלשיטתו נשמע מכאן אותו הענין שהיה גם בקריעת ים סוף דאָס איז דער חִילוק [בין ה'ב' דיעות שנחלקו בדין כהנים במחצית השקל]. דער לערנט [מאן] דסובר שכהנים אין שוקלים, לפי שנאמר [כָּל הַעֲבֵר עַל הַפְּקָדִים] [ומפרש להו כפשוטו דהיינו רק הנמנים מבין עשרים ומעלה], און די כִּהָּנִים זענען דאָך נישט געווען עֵבֶר עַל הַפְּקָדִים [מבין עשרים].

נאָר וואָס דען, [האידן] מאן דאמר שסובר דגם הכהנים חייבים לשקול] זיי מוזן דרִשְׁנֵעַן כָּל הַעֲבֵר, כָּל דֶּעבֵּר בִּימָא יִתֵּן. איז עס טאַקע הָא בְּהָא תִּלְיָא [אלו ה'ב' פירושים], ממה נפשך. [ווייל] אַז איך זאָג נישט כָּל הַעֲבֵר עַל הַפְּקָדִים [כפשוטו לאפוקי שבט לוי און אז] די כִּהָּנִים זענען דאָך נישט נִמְנָה געווען צווישן די פְּקוּדִים, אַז איך זאָג נישט כָּל הַעֲבֵר עַל

בְּרִיךְ הוּא בִּזְכוּת אֲבִרָתוֹ, דאָקדים בַּצִּפְרָא לַמַּעֲבָד פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה וּרְעוּתָא דִּילִיָּה וכו', כִּלְהוּ אֲתֵאבִידוּ בִּימָא וכו'. - [והלשון 'מה בין אלו לאלו', כן מובא הלשון בכמה ספרים (ומהם בתולדות יעקב יוסף פ' יתרו, ועוד) על פי דברי המדרש והזוהר דלעיל].

^{לג} כמבואר בשמות רבה (כא, ה): מהו וּפְרָעָה הַקָּרִיב [בשלה יד, י], אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו. אמר רבי ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל, ממאה צומות ותפלות. למה, שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן, נתיראו מאד, ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו, שנאמר (ישע' י) וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'.

הַפְּקָדִים [כפשוטו], דְּרָשׁוּן אִיךְ כָּל דְּעֵבֶר בִּימָא יתָן, וּוְאָרְן אַז דִּי כְהָנִים גִּיעֵן אויך, און אִיךְ הָאָב נִישַׁט מוֹרָא שְׂמָא לֹא יִמְסוֹר יִפֶּה יִפֶּה, דַּעַס הָאָב אִיךְ שוין גַּעזֵעַן בֵּינָם קְרִיעַת יָם סוּף [וואָס] אִיז גַּעזֵעַן פֿרַעַה הֶקְרִיב [את ישראל לתשובה, ועכ"ז הועילה התשובה אף שהתחילה מחמת באונס].

איבערדעם האָט אַ שייכות [לפרשת שקלים], דער כָּל דְּעֵבֶר בִּימָא יתָן.

קה

חקרמה ליישוב קושיא ח-מ - ממה שאמרתי בס"ג

איבערדעם קען זיין, [וואָס] מִשָּׁה רַבִּינוּ, משהגיע לפרשת שקלים אמר שמא משאני מת איני נזכר [קושיא ח].

קי

כבר אמרתי בסעודה ג', בביאור הפסוק 'וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ, שְׁנֹאמֵר בִּלְשׁוֹן עֲתִיד. דהכוונה שגם בדורות העתידים עומד משה רבינו לסייע את ישראל במלחמתם נגד כחות עמלק, ולהכניעו

[דהנה] אִיךְ הָאָב שוין בֵּי שְׁלֹש סַעֲוֹדוֹת גַּעזֵאָגַט^{לד} [בישוב קושיא ו' דלעיל, לפרש מאמר הגמרא] אויף אַן אַנְדֶּערע בחינה, [מה שאמרו] גְּלוּי וידוע שעתיד הָמָן לִשְׁקוֹל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל.

[דהנה] ס'שטייט דאָךְ [בשלח יז, ט יא] צָא הָלַחֵם בַּעֲמָלֶק מִחֵר וְגו', 'וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ [וְגַבֵּר יִשְׂרָאֵל]. ס'שטייט [אז] דִּי תוֹרָה הִקְדוּשָׁה דַּעֲרִיצִילֵט מִיר אַ זאָךְ וואָס אִיז גַּעזֵעַן [מכבר], און ער זאָגט 'וְהָיָה' [לשון עתיד, וכן פֶּאֶשֶׁר יָרִים].

[וביארתי שם, אז] דער בורא כל עולמים האָט גַּעזֵאָגַט, דִּי מִלְחָמָה פֿון עֲמָלֶק אִיז אַ נַצְחִיית, [וכן] דער כַּח פֿון מִשָּׁה רַבִּינוּ, אִיז 'וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ, אַז מ'וועט נאָר האַלטן דעם כַּח פֿון מִשָּׁה רַבִּינוּ, דַּעֲמָאָלֶטס וועט בלייבן וְגַבֵּר יִשְׂרָאֵל. [און] אַז נִישַׁט, חלילה אִיז וְגַבֵּר עֲמָלֶק.

איבערדעם זאָגט ער 'וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ. [דגם בכל הדורות מסייע משה רבינו לישראל להכניע הכח של העמלק].

קז

ישוב קושיא ח - ממה שאמרתי בס"ג

ולכן בפרשת שקלים שהוא להקדים שקלי ישראל לשקלי המן, הבן עד כמה יפחדו מנזירת המן, ולכן חשב שגם יהא נחלש או כוחו בהכנעת כח עמלק

מִשָּׁה רַבִּינוּ הָאָט גַּעזֵעַן [דטעם השקלים הוא להקדים לשקלי המן, ומזה ראה והבין העתידות] אַז מ'פֿאַרְכַּט זיך אַזוי פֿאַר הָמָן.

הָאָט ער גַּעזֵאָגַט, נו [שמא] ס'הָאָט זיך אויפֿגעהערט זיין כַּח. [ווייל] ער הָאָט גַּעזֵעַן דִּי עֲנִינִים [שיהיה בדורות העתידים, ווען] ס'קומט פֿרִשַׁת שְׁקָלִים, [שעבור זה] הַקִּדִּים שְׁקָלִיהֶם לִשְׁקָלֵיו.

[ולזה] אמר שמא משאני מת אין אני נזכר, [שלא יסייע עוד בכוחו הגדול להכניע כח המן, דאם לא כן האִיךְ יתגדל המן כל כך].
[עד כאן התוכן ממה שאמרתי בסעודה שלישית].

^{לד} בס"ג שקלים תשט"ז [לשון קדשו קונטרס קפא, אות לט-נא], [ובענין ביאור הפסוק וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ, חזר שם רבינו על מה שכבר אמר בזה בס"ג בשלח תשט"ז [לשון קדשו קונטרס רכר ח"ב, אות מה-מט, ואת רג-ריח]. ועי"ש כל הענין באורך.

קח

ישוב קושיא מ – לדרכינו עתה

ועל זה השיב לו הקב"ה, דאדרבה בפרשה זו נרמז דיועיל התשובה בכל אופן ואופן, וכל זה על ידי כחו של משה רבינו שמסייע את ישראל בכל הדורות, וע"ז ניצלו מגזירת המן, ויזכו לקבל התורה מחדש על ידי כוחו של משה

האָט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גַעְזָאָגט נײַן, [דהלא אדרבה] פון פֿרשֶׁת שְׁקָלִים זעה איך דאָךְ אַז אויף [סיי] וואָס פֿאַר אַ בחינה אידן זענען, [אַבער] אַז מ'טוט, ווערט דערוועקט טאַקע דער פֿך פון מִשֶּׁה רַבִּינוּ, [וואָס] מִשֶּׁה רַבִּינוּ הָאָט אַרײַנגעברענגט דעם פֿך הַתּוֹרָה אין אידן, [און] דאָס איז אַ נִצְחִיחוּת. [ולזה ניצולו לבסוף מגזירת המן, וזכו לקבל התורה מחדש].

קט

וכן יהיה בסוף הגלות האחרון שיזכו כל ישראל לשוב בתשובה שלימה, ובפרט שאו יבוא השפעה גדולה מן השמים להשיב את ישראל לאביהם שבשמים, ויתעוררו כחו של משה רבינו, שעל זה אמרו בנמרא בענין הראה כי לגבי משה מילתא זוטרתא הוא

[וכן הוא גם בגלות האחרון, שבכח זה יזכו להגאולה שלימה. שהרי] מ'זעט פון דעם זַה יִתְּנוּ, פון דעם זעט מען דאָךְ אַז [שמעיל התשובה] בְּכָל אֹפֶן וְאֹפֶן וויאזוי דער בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים וועט העלפן, אַז וויאזוי ס'וועט זיין די תְּשׁוּבַת יִשְׂרָאֵל פֿאַר בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ. [ובפרט] מיט די גרויסע הַשְׁפָּעָה [פון תשובה] וואָס ס'וועט קומען מן הַשָּׁמַיִם [בעת הגאולה שלימה. און ווען] ס'וועט קומען אַן הַשְׁפָּעָה, וועלן אידן נִתְקַרֵּב ווערן. ממילא וועט ער צוריקקומען, [און דעמאלטס] וועט צוריק זיין אין לִגְבֵי מִשֶּׁה מִילְתָּא זוטרתא הוּא ה'.

דעמאלטס וועט 'ווייטער' זיין 'די' פירונג [שיועיל התשובה בכל אופן ואופן].

קי

אבל כדי לזכות לכח זה, אנו צריכין להחזיק בדרכי האבות המקובל דור אחר דור משה רבינו

נָאָר [בתנאי] טאַקע ווי איך האָב פריער געזאָגט [באות כד] [בשם הקדושת יו"ט], אַז

^{לה} בגמרא ברכות (לז): בגמרא ברכות (לח): ואמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים [פירש"י: כל הבא על האדם ביד הקב"ה, כגון ארוך קצר, עני עשיר, חכם שוטה, לבן שחור, הכל בידי שמים הוא, אבל צדיק ורשע אינו בא ע"י שמים, את זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים], שנאמר (עקב י, יב) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לְיִרְאָה. אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקב"ה בבית גנוזי אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר (ישעי' לג, ו) יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ. אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, דאמר רבי חנינא מִשָּׁל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי גדול. קטן, קטן ואין לו, דומה עליו ככלי גדול.

ופירש בזה בכלי יקר (עקב י, יב): לגבי משה זוטרתא היא, ומקשים כאן, וכי בעבור זה אמר לכל ישראל מה ה' שָׂאֵל מֵעַמְּךָ. ויש מתרצים, 'לגבי משה', היינו כשהיו ישראל אצל משה, שהיה מדריכם במדת היראה, אז "זוטרתא היא".

וכן בתולדות יעקב יוסף (פרשת תולדות, אות ז): הקושיא וכו' איך אמר לישראל שזוטרתא להם גם כן וכו'. וביארתי וכו' שרצה לומר מי שהיה אז בדורו 'לגבי משה' שפתח צינור יראה לדורו, הוי זוטרתא 'להם' גם כן. ובערבי נחל (פרשת כי תשא): כי כל מה שבפרט היינו באדם אחד, יש בכלל ישראל, והנה ראש הדור הוא בחינת הלב, וכל הדור הם אבריו, ונודע כי יש בלב איש הישראלי יראה ואהבה מסותרת, איננה נראית על אברים, כי אנו רואים אפילו הגרוע שבישראלים אם יכריחוהו לעבור עבודת כוכבים ח"ו וכדומה עבירות חמורים, אזי מִקְשָׁן וְחִפְצוֹ יִהְיֶה ולא יעבור מחמת יראת ה' או אהבתו, וכן כשיעמוד להתפלל או ללמוד כאשר ירצה להתעורר לבו ולידע לפני מי הוא עומד יבוא בו יראה ואהבה, ומדוע כל היום הולך אחר לבו אין יראה אין אהבה, אלא מחמת שהיראה והאהבה הוא בחינת אהבה מסותרת בלבו, איננה זורחת על אבריו וכו'. וכל זה בפרטות כל איש ישראלי. וכן על דרך זה בכללות ישראל, ולכונה זו אמרו רז"ל אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, רצ"ל כי משה היה לב הדור וכולם היו אבריו, ואזי גם מי שמצד עצמו לא היה לו יראה בלבו הפרטי, מכל מקום בלבו הכללי שהוא משה רבינו ע"ה היה יראה מרובה מאד, ולכן "לגבי משה", וכמו שכתבו בכזה מקצת המחברים "לגבי משה" דייקא, רצ"ל אותן שהיו אצל משה רבינו ע"ה ובדורו, היה יראה מילתא זוטרתא, כי בוצתו להמשיך היראה מלב אל האברים דבר נקל הוא.

מ'האָט זיי געהייסן 'אַחֲרֵי' וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה', אַז ווען מ'כאַפּט זיך אָן אין דעם 'פּרִיעֵרֶדִיגן' דֶּרֶךְ וואָס איז דאָךְ מְקוּבָּל געווען פון פּרִיעֵר טאַקע, ביז צו מִשָּׁה רַבִּינוּ.

ק"א
ולזה אמר לו 'אַתָּה' עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רִאשֵׁן, דלדורות עולם יוכלו להחזיק בכח הישן של משה רבינו איבערדעם [אמר לו הקב"ה] חֲזִיף הָאֵט מֵעַן דִּיר געוויזן פון דעם אַז 'אַתָּה' עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רִאשֵׁן, אַז ס'איז געבליבן טאַקע דער אַלטער כַּח, אַז דאָס איז עס' [לדורות עולם].
[אַז] דער אייבערשטער זאָל העלפֿן [שנתקיים בדרך האבות].

קיב
הקדמה לישוב קושיא ח-מ (באופן שני) - [ולישוב קושיא ז]
והנה גם ענין זה להחזיק בדרכי האבות, וכפירוש הקדושת יו"ט בלשון בִּיתו 'אַחֲרֵי', הוא נרמז בפרשת שקלים [און] ווען מ'האַלט זיך 'נאָר אין דעם', אַז ס'איז בִּיתו 'אַחֲרֵי' [שהולכין אחר אבות הראשונים ובדרכיהם, וכפירוש הקדושת יו"ט], ממילא איז דאָס אין דער בחינה, דאָס איז די בחינה פון די שְׁקָלִים.

קיג
דהנה מבואר בספרים דענין 'מחצית' השקל מורה על 'האחדות', כי כל אחד בפ"ע הוא רק כמו חצי דבר, ובצירוף חבירו נעשה שקל שלם [דהנה] בַּפְּשֻׁטוֹת זאָגן זיי דאָךְ^ל אַז שְׁקָלִים ווייזט אויף אַחֲדוּת, אַז מ'איז נאָר אַ מַחְצִית [שכל אחד הוא רק מחצית, ורק כשמתאחד עם חבירו נעשה שקל שלם].

קיד
אמנם באחד באדר כשהשמיעו על השקלים, השמיעו גם על הכלאים. והרמז בזה דאף שגדול מעלת האחדות, מכל מקום אין להתאחד ולהתערב עם מי שאינו מינו, דהיינו עם רשעים ובעלי עבירה [אמנם] לכאורה אַחֲדוּת [אינו מעלה עם כל אחד ממש] ..
[נאָר ווי] זיי טייטשן דאָךְ^ל מיט דעם [במאמר המשנה] בַּאֲחָד בַּאֲדָר מְשִׁמֵּיעִין עַל הַשְּׁקָלִים וְעַל הַכְּלָאִים, דאָס זאָגן זיי דאָךְ אַלע, וואָס עפֿעס מְשִׁמֵּיעִין עַל הַשְּׁקָלִים וְעַל הַכְּלָאִים [ביחד, דמשמע שיש איזה שייכות מזה לזה].
נאָר [ווייל] שְׁקָלִים ווייזט אויף אַחֲדוּת, זאָגן דאָךְ די ראשונים. און כְּלָאִים [מורה על ההיפוך שאין לערב ב' מינים אחרים זה בזה].
[ולזה השמיעו על שניהם ביחד, דאם ישימיעו שקלים בפני עצמו, יש לחוש שמא] ער וועט אַנְקוֹקֵן [גודל מעלת] אַחֲדוּת, [און] ער וועט טאַקע וועלן הָאָבֵן אַחֲדוּת מיט 'יעדן', וועל איך מיך מיט יעדן אויסגלייכן, [און] דאָס טויג דאָךְ טאַקע נישט. [ולכן משמיעין אז גם על 'הכלאים', להורות שהאחדות יהיה רק עם בני מינו, שהם גם כן יראים ושלמים, ולא במין עם שאינו מינו שהוא בחינת כלאים].

^ל בתורת משה להאלישיך (פרשת כי תשא, בפסוק זה יתנו): והנה על דבר שיעור מחצית השקל, ולא שקל שלם, אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב, ה"ג) הטעם, מפני שהעבודה זרה שקולה כעובר עשרת הדברות, על כן הביאו עֶשְׂרֵה גֵרִה. ובשם החכם ח"ר שלמה בן אלקביץ ז"ל שמעתי, שהוא להורות את בני ישראל יחס אַחֲדוּתָם, כל יעלה על לב איש מהם שהוא נִפְדָּר מחבירו, כי אם כאילו כל אחד חָצִי, ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל נעשה אֶחָד שְׁלֵם. על כן כל אחד יביא 'מחצית'.
^ל ובדרושים אחר אמר רבינו כן מפני עצמו.

קטו

ביאור המשנה: כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכבר פירשתי בדברי המשנה דמחלוקת שהוא לשם שמים סופה להתקיים. ולכאורה קשה דהלא יותר טוב שלא יהיה מחלוקת כלל, ומהו השבח שיתקיים

ווי איך האב געזאגט^ל דעם פֿשט [אין דעם וואָס] ס'שטייט^{לט} כל מחלוקת שהיא לשם שמים 'סופה להתקיים', וכל מחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. פלאגן זיך דאך אלע [לפרש] וואָס הייסט [אז ס'איז] מתקיים, ס'איז [דען] אַ גליק אז די 'מחלוקה' בלייבט? ס'איז בעסער אז די מחלוקת איז [בטל, ולמה אמר דכשהיה] לְשֵׁם שְׁמַיִם סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. פלאגן זיך דאך אלע.

קטז

[והברטנורה מפרש^מ הכוונה דבלשון 'סופה' להתקיים] מיינט מען [אז] דאָס 'ענין' בלייבט [בירור האמת שהיה סוף המבוקש שלהם במחלוקתם, וכולם יודו להאמת, אבל לא שעצם המחלוקה מתקיימת].

אַבער ס'שטייט דאך [בפשטות, אז] די 'מחלוקה' בלייבט.

קיז

אמנם הכוונה כי 'מחלוקת' אין לעשות רק עבור תורה ויהדות, וכבוד שמים, ללחום נגד עובדי עבודה. ומחלוקה כזו אין לבטל אותה ח"ו. ולזה מי שכוונתו במחלוקת של יהדות 'לְשֵׁם שְׁמַיִם', אזי סופה להתקיים, כי הוא לא יוותר לעשות שלום עם הרשעים. מה שאין כן במי שכוונתו 'שלא לְשֵׁם שְׁמַיִם' רק עבור פניות, אין סופה להתקיים, דלבסוף כשהיה לו פניות אחרות, יתפטר ויעשה שלום עם העובדי עבודה, כי לא היתה המחלוקה אצלו ככוונה אמיתית

האב איך געזאגט, דער פֿשט קען זיין אזוי.

ערגעץ אנדערש [במילי דעלמא, אין לעשות מחלוקת כלל, וממילא] אַ מחלוקה קען דאך נאָר זיין, ביי אַ פֿרט פון אידישקייט.

איז אזוי, אז ס'איז תלויה בְּדָבָר^{מא} [אין זה לְשֵׁם שְׁמַיִם. וממילא] דאָס איז דער סִימָן, אז מ'קריגט זיך פֿאַר אַ אידישע זאך, דעס האַלט אויס, ס'האַלט אויס, [אז אפילו אויב] מעג זיך טון [סיי] וואָסערע נִסְיוֹנוֹת, [אַבער אז] ער בלייבט ביי זיינעם, [דעמאָלט] איז דאך אַ סִימָן אז מ'מיינט [לְשֵׁם שְׁמַיִם].

[אַבער] טאַמער מיינט מען נישט לְשֵׁם שְׁמַיִם [אפילו כשתולה שלוחם עבור 'אידישקייט', אַבער] דעמאָלט פֿאַלט מען אַריין עפעס אין אַ פֿניה, האָט מען 'שוין' שְׁלוֹם, הערט

^{לה} יש לעיין על מי הכוונה. ובשאר דרושים משמע שרבינו אמר כן מפי עצמו, ולדוגמא עיין בדברי יואל ויקהל (עמוד שעג).

^{לט} במשנה דאבות (ה, יז): כָּל מַחְלֻקַּת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. וְשֶׁאִינָהּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. אִיזוּ הִיא מַחְלֻקַּת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, זוּ מַחְלֻקַּת הֶלֶל וְשִׁמְאִי. וְשֶׁאִינָהּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, זוּ מַחְלֻקַּת קֶרֶחַ וְכָל עֲדָתוֹ.

^מ בפירוש הברטנורה (שם): כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת ההיא מתקיימים, ואינם אוברדין. כמחלוקת הלל ושמאי, שלא אבדו לא תלמידי ב"ש ולא תלמידי ב"ה, אבל קרח ועדתו אבדו. ו אנו שמעתי, פירוש 'סופה', תכלית המבוקש מענינה. והמחלוקת שהיא לשם שמים, התכלית 'סוף' המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת, וזה מתקיים, כמו שאמרו מתוך הויכוח יתברר האמת, וכמו שנחבר במחלוקת הלל ושמאי, שהלכה כב"ה. ומחלוקת שאינה לשם שמים, תכלית הנרצה בה היא בקשת שררה ואהבת הניצוח, וזה 'הסוף' אינו מתקיים. כמו שמצינו במחלוקת קרח ועדתו, שהתכלית וסוף כוונתם היתה בקשת הכבוד והשררה, והיו להיפך.

^{מא} וכמובאר במשנה שלפני זה (אבות ה, טז): כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֲהָבָה. וְשֶׁאִינָהּ תְּלוּיָה בְּדָבָר, אִינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוּ הִיא אֲהָבָה הַתְּלוּיָה בְּדָבָר, זוּ אֲהָבָה אֲמֻנָן וְתָמָר. וְשֶׁאִינָהּ תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוּ אֲהָבָה דְּוֵר וְיִהוֹנָתָן.

זיך אויף די גאנצע מחלוקה, דעמאלטס קריגט מען זיך שוין נישט [אפילו] פאר קיין אידישקייט, מ'גלייכט זיך 'שוין' אויס, [וכשמישיג דבר הנגיעה] איז מען 'שוין' אויסגעגלייכט.

ק"ח

דאס איז דער כל מחלוקת שהוא 'לשם שמים', אז מ'קריגט זיך [באמת] פאר אידישקייט, אז מ'מיינט לשם שמים, איז סופה להתקיים, האלט מען אויס [להמשיך בעו], דעמאלטס 'לאזט מען נישט נאך' בשום אופן שבעולם, לאזט מען נישט נאך [מהמחלוקת] און מ'גלייכט זיך 'נישט' אויס [עם הבעלי עבירה שנחלק עמהם].

ק"ט

אז ס'איז אבער נישט לשם שמים, [איז] אין סופה להתקיים. [ווייל] דער סוף איז אז מ'וועט זיך 'אויסגראדן'.

[אפילו] די וועלן זיך קריגן אויף א געוויסע זאך, [און] מ'קאן פירן יארן לאנג מחלוקת, [אבער] טאמער מיינט ער נישט לשם שמים, דער 'סוף' איז [אז] דאס 'האלט נישט אויס'. דער 'סוף' איז, מ'גלייכט זיך אויס מיט די וואס מ'ברויך זיך נישט אויסצוגלייכן. פארוואס, ווייל ס'איז נישט לשם שמים^{כב}.

קכ

המשך ההקדמה לשוב קושיא ח-ט

וזה גם כן הוראת מה שמשמיעין 'על השקלים ועל הכלאים', שעם גודל מעלת האחרות, צריכן עוד לזהר מן הכלאים דאס זאגן זיי דעם פשט^{לח} [אויף] באחד באחד משמיעין 'על השקלים ועל הכלאים', [דהכוונה להורות כי האמנם שצריך להיות] טאקע אחדות [כהוראת 'השקלים'], אבער נישט מיט די וואס מ'טאר נישט [וכהוראת 'הכלאים'].

קכא

והרי עיקר 'האחרות' הוא להתאחד עם אבותינו ורבותינו מדורות הקודמים. ואם עושים שלום ואחדות עם 'הכלאים', אז אדרבה נעשה בזה 'פירוד' בינינו לבין לדורות הקודמים

נאך וואס דען, אז מ'איז זיך מאחד מיט די פריערדיגע, אז מ'רירט זיך נישט

^{כב} וז"ל רבינו בזה בוויאל משה (א, קמב): אבל בעתים הללו אמרתי, כי מבינים מהם הפירוש בדברי המשנה (אבות ה, יז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאנה לשם שמים אין סופה להתקיים. ונתקשו בלשון המשנה, מה הוא השבח על מחלוקת שסופה להתקיים, הלא יותר טוב אם נעשה שלום ואין המחלוקת מתקיימת. ו אמרתי, שאפשר רמז לנו, כי הנה מחלוקת לשם שמים היא אם המחלוקת היא עבור כבוד השי"ת ותורתו הק', ללחום עם מהרסי הדת, ומי שדעתו באמת לשם שמים עבור התורה הק', זה לא יוכל לעשות שלום עם הרשעים לעולם, כי אין שלום אמר ה' לרשעים (ישעי' מח, כב), ונמצא שהמחלוקת מתקיימת לעולם. אבל אותן שאין דעתם לשם שמים, אלא בשביל איהו אחרת תולין בחיזוק הדת, והיא שנגה שתלויה בדבר, (אבות שם, טז), הסוף הוא שהרשעים משחדין אותם, ובטלה דבר, ואין המחלוקת מתקיימת, שאין מוחין עוד עבור כבוד השי"ת ותורתו הק'.

[ומסיים שם רבינו לענין שם]: וככה הוא בענין האגודה, שהיו לוחמים עם הציונים, אבל בעת שרצו הציונים לקבלם וליתן להם חלק בממשלתם, - כי מעת שקבלו הממשלה רצו לספח את כל הדתיים בתוכם כדי שיהיה להם חזיון מזה כמובן, - נכנסו לתוכם בשמחה ובששון, והמה למדינה הציונית לחיזוק רב, ואיגלאי מילתא שהמחלוקת שהיה להם עמהם, אין סופה להתקיים. וכן בהמזורחי, שמעולם צווחו עליהם [האגודה] שהמה מהרסי הדת, אבל כשרוצים לקבל אותם בחבורתם, ששים ושמהים לקראתם ונותנים להם שם 'חזית הדתי' [רעליגיעזע בלאק] להגיד שהם לוחמים עבור הדת, תחת אשר מעולם היו קוראים אותם מהרסי הדת. כהנה וכהנה מעשים מרובים, שאין להאריך בהם כעת. ו בדור שלפנינו לא נתגלו כל כך דרכי האגודה, כמו שהיא עתה. ולבאר בפרטיות הטעמים והנימוקים של הפלוגתות והדעות שהיו אז בין חכמי הדור אודות האגודה, אין נפקא מינה עכשיו לדבר מזה, כי מאי דהוה הוה, ועכשיו אישתני הרבה לגריעותא.

[מדרכיהם, אז ממילא נמצא שהוא נשמר מן 'הכלאים' עם בעלי דעות זרות ומעשים רעים, ואז מתקיים ביניהם 'האחדות' שבין היראים ועם הדורות הראשונים שעל זה מורה 'השקלים'.
[אבער] אז נישט, [כשאין מתאחדין עם דורות הקודמים, רק עם התועים שבאנשי דורו], איז דאך האסטו דאך געמאכט א פירוד, האט מען דאך געמאכט א פירוד צווישן די פריערדיגע שיטות און די היצטיגע, אז מ'מאכט שוין א פירוד [מדרך הראשונים] איז דאך [עס היפוך הוראת 'השקלים']].

קכב

ומזה יוצא כי הוראת מצות השקלים הוא על 'האחדות' עם דורות הקודמים, על ידי שנחזיק בדרכי האבות, ולא נלך אחר דעת אנשי הדור

איבערדעם טאקע דאס ווייזן די שְקָלִים, אז מ'מאכט נישט קיין פירוד [פון דעם וואס] מ'איז מקובל דור אחר דור, ביז צו משה רבינו.

קכג

ישוב קושיא ח-ט (באופן שני), וישוב קושיא ז

ולזה מתחילה כשראה משה בפרשת שקלים הוראת 'האחדות', נתיירא שמא לא ישתמשו בו כהוגן, ואז שוב לא יהא נזכר כחו ודרכו של משה רבינו

איבערדעם האט זיך משה געשראקן [כשראה פרשת שקלים המורה על האחדות, דשמא יתאחדו גם עם אותן שאינו ראוי להיות בשלום עמהם, ואז לא יהא נזכר עוד הדרך של משה רבינו].

קכד

ועל זה השיב לו הקב"ה דאדרבה באותה שעה משמיעין גם על הכלאים, והאחדות הוא רק כשהוא בדרך האבות המקובל בדינו עד משה רבינו, ובה אדרבה נזכר כחו של משה ודרכו, ונזקף ראשם של ישראל. [ומובן גם השיכות בסיום מאמר הגמרא והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים]

נאָר [על זה השיב לו הקב"ה] ווען אידן וועלן ליענען פֿרשֶׁת שְקָלִים [משמיעין גם על הכלאים, והאחדות מורה רק על התאחדות עם דורות הראשונים] - [וזוה שמסיים שם הגמרא] והיינו דתנן בַּאֲחָד בַּאֲדָר מִשְׁמִיעִין עַל הַשְּׁקָלִים וְעַל הַכִּלְאִים, - [וממילא ווען] מ'ליינט פֿרשֶׁת שְקָלִים איז [אדרבה] 'אַתָּה' עוֹמֵד וְזוֹקֵף אֶת רֹאשְׁךָ, דעמאלטס וועט מען זיך מאַחד זיין [עם דורות הראשונים], און טאקע דער כַּח [של הראשונים] איז טאקע ביז צו משה רבינו.

קכה

ברכת הקודש

דער בורא פל עולמים זאל העלפן:

ס'זאל טאקע זיין [כפירוש הקדושת יו"ט בפסוק אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּיתוֹ] 'אַחֲרָיו'.

[זא] מ'זאל מיר די זכיה האבן [זא] מ'זאל מיר גיין טאקע אין דעם דָּרָךְ פון די 'פריערדיגע'.

מ'זאל מיר זיך נישט אפרייסן פונעם דָּרָךְ האַמַּת, פון דָּרָךְ התוֹרָה.

זכותם יגן עלינו.

זייער זכות זאל אויף אונז מגין זיין, ברוחניות ובגשמיות.

און [זא] מ'זאל זיך קענען דערהאלטן.

מ'זאל בלייבן מיטן דָּרָךְ האַמַּת, מ'זאל בלייבן ביי אידישקייט.

לשון כ"ט שבט תשט"ז (חלק א) **קדשו** כג

און מ'זאל ניצול ווערן מ'פ'ל צ'רה וצוקה, פון די אלע פ'געי הזמן, און פון די אלע פ'חדים.
דער בורא פ'ל עולמים זאל מציל זיין - ב'פ'ל מקומות מושבותם - אידן, מ'פ'ל צ'רה וצוקה, ומ'פ'ל פ'גע רע.

מ'זאל די זכיה האבן ב'נחת ובשמחה, חיים וקיימים, זאל מען די זכיה האבן [זא] ב'חיי ד'כל בית ישראל^{מג} זאל מיר זוכה זיין צו דערלעבן די ישועה, צו זען ווי מ'וועט מקבל זיין פ'ני משיח צדקנו, מתוך נחת ושמחה.

און די אלע צדיקים די פריערדיגע, מיט ביאת משיח וועלן זיי דאך מיטקומען.
מ'זאל די זכיה האבן מקבל צו זיין פ'ניהם פון די אלע פריערדיגע צדיקים.
מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיך נישט שעמען, שלא נבוש ולא נכלם מאבותינו.
- [ווייל טאמער חלילה] מ'וועט זאגן 'ביסט עפעס אוועקגעגאנגען פון אונזער דרך',
אוי לאותה בושא, אוי לאותה פלימה^{מד}. -
מ'זאל נישט האבן קיין בושא חלילה פאר די עלטערן, אזוי ווי מ'זאגט^{מה} אין די תפלה אין די גמרא^{מו}.

מ'זאל די זכיה האבן צוזאמען, [צו] 'בשמחה'^{מז} מקבל זיין דעם עול תורה און דעם עול מלכות שמים, [ולקבל] פ'ני משיח צדקנו.
[מ'זאל] זוכה זיין צו זען, - ונאמר הנה אלקינו זה קוינו לו וישעננו [ישעי' כה, ט], - די ישועה שלימה.
ב'התגלות כבוד שמים עלינו, ב'מהרה ב'מינו אמן.

[לאחר הדרוש זמרו הקהל הניגון הידוע 'זהאר עיינו בתורתך', כנשמע על הרעקארדינג]

^{מב} מנוסח הקדיש: ב'חייכון וב'מייכון וב'חיי ד'כל בית ישראל. [ווסוב על הקדיש שאמר רבינו מקודם, על סיום הש"ס].
^{מד} מלשון הגמרא בבא בתרא (עה): עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק וכו', מלמד שכל אחד ואחד נכוח מחופתו של חבירו [פ' רשב"ם: חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו], אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלימה. o כיצא בדבר אתה אומר, ונחתה 'מהודך' עלי (פינחס כו, כ), ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור [שראו משה ויהושע] אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלימה [שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה גביא ומלך כמשה, ולא יכול להגיע לכבודו].

^{מה} במוצאי שמחת תורה, לפי מנהגינו. [או בתפילות שלאחר השמו"ע].
^{מו} בגמרא ברכות (טז): רבי זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי, ק'י רצון מלפניך ה' אלקינו שלא נחטא, ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו. [ועיין בדברי יואל למוצאי שמחת תורה (עמוד תשכ-תשג) מה שפירש עוד רבינו בזה].

^{מז} יש לציין כי נאמר זה בליל ר"ח אדר שמרבין בשמחה וכו"ט שבט חל בשבת שקלים.

